

MYKOLO ROMERIO UNIVERSITETO

TEISĖS FAKULTETO

VERSLO TEISĖS KATEDRA

ADAM ČECH

VERSLO TEISĖS PROGRAMA

LIDAIVIMAS IR GARANTIJA: ATRIBOJIMO PROBLEMA

Magistro baigiamasis darbas

Darbo vadovas: prof. dr. Egidijus Baranauskas

Vilnius, 2012

TURINYS

ĮVADAS.....	3
1. LAIDAVIMO IR GARANTIJOS, KAIP PRIEVOLIŲ UŽTIKRINIMŲ BŪDŲ, PRIGIMTIS	6
1.1. PRIEVOLIŲ ĮVYKDYMO UŽTIKRINIMAS	6
1.2. LAIDAVIMO IR GARANTIJOS ATSIKIRIMO LIETUVOS RESPUBLIKOS TEISĖS SISTEMOJE ISTORINIS ASPEKTAS	8
1.2.1. Laidavimas, kaip prievolių užtikrinimo būdas romėnų teisėje.....	9
1.2.2. Laidavimo ir garantijos atsiradimas Lietuvos teisinėje sistemoje	10
1.2.3. Nepriklausomos garantijos atsiradimo ištakos	14
2. LAIDAVIMO SĄVOKA, SAMPRATA IR REIKŠMĖ.....	17
2.1. LAIDAVIMO SĄVOKA IR PAGRINDINIAI BRUOŽAI	17
2.2. LAIDAVIMO AKCESORIŠKUMAS	21
2.3. LAIDUOTOJO SOLIDARUMAS.....	22
2.4. LAIDAVIMO PABAIGA	24
3. GARANTIJOS SAMPRATA, SKIRSTYMAS IR PAGRINDINIAI BRUOŽAI	28
3.1. GARANTIJOS SĄVOKA IR SKIRSTYMAS.....	28
3.2. BENDRI PRIKLAUSOMOS IR NEPRIKLAUSOMOS GARANTIJOS YPATUMAI	30
3.3. SĄLYGINĖS GARANTIJOS SAMPRATA IR ESMINIAI BRUOŽAI	34
3.4. NEPRIKLAUSOMOS GARANTIJOS SAMPRATA IR ESMINIAI BRUOŽAI.....	37
4. LAIDAVIMO IR GARANTIJOS ATRIBOJIMAS	40
4.1. LAIDAVIMO IR GARANTIJOS SKIRTUMAI	40
4.2. LAIDAVIMO IR SĄLYGINĖS GARANTIJOS SKIRIAMIEJI BRUOŽAI	43
4.3. LAIDAVIMO IR NEPRIKLAUSOMOS GARANTIJOS SKIRIAMIEJI BRUOŽAI	45
4.4. LAIDAVIMAS AR GARANTIJA, KAS PATIKIMIAU?	47
IŠVADOS.....	49
LITERATŪROS SĄRAŠAS.....	51
SANTRAUKA.....	57
SUMMARY	58

IVADAS

Pasaulio varomoji jėga – aktyvi civilinė apyvarta, kuri skatina naujų komercinių sutarčių sudarymą, dėl to ir naujų įsipareigojimų prisiėmimą. Dažniausiai prisiimti įsipareigojimai įvykdomi geranoriškai, tačiau dėl įvairių priežasčių taip atsitinka ne visada. Tai lemia civilinių santykių stabilumo ir patikimumo mažėjimą. Dėl šios priežasties civilinės apyvartos dalyviai, baimindamiesi dėl savo teisėtų interesų apsaugos, nori gauti papildomų apsaugos priemonių, kad jų reikalavimai būtų apsaugoti ir įvykdyti.

Esant poreikiui gauti papildomą apsaugą Lietuvos Respublikos teisės aktai įtvirtina visą spektrą prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso¹ (toliau LR CK) 6.70 straipsnio 1 dalyje įtvirtinta, kad prievolių įvykdymas gali būti užtikrintas pagal sutartį arba įstatymus netesybomis, įkeitimu (hipoteka), laidavimu, garantija, rankpinigiais ar kitais sutartyje numatytais būdais. Kurį užtikrinimo priemonę pasirinkti civilinių teisinių santykių subjektai gali nuspręsti dispozityviai.

Dėl pasaulio finansinės krizės ir esant ekonominiam nestabilumui padaugėjo prisiimtų finansinių įsipareigojimų neįvykdymo atvejų, dėl to kreditoriai stengiasi geriau apsaugoti savo interesus, pasinaudojant labiau patikimais prievolių įvykdymo užtikrinimo būdais. Prie tokių būdų galima priskirti laidavimą ir garantiją, kai už skolininko prisiimtų įsipareigojimų įvykdymą atsakyti pasiryžta nesusijęs su pagrindine prievole, finansiškai pajėgus trečiasis asmuo.

Tyrimo aktualumas. Kreditorius, norintis pasirinkti prievolės įvykdymo būdą tarp laidavimo ir garantijos, turi sugebėti atskirti šias priemones, nes kiekviena jų turi savo privalumų ir trūkumų. Deja, bet atsižvelgiant į panašų šių sąvokų reguliavimą, tai padaryti sudėtinga. Pasitaiko nemažai atvejų, kai, šalims nesutarus dėl taikytinos sandoriui garantijos, nesudaroma ir pati tarptautinės prekybos sutartis².

Laidavimo ir garantijos panašumas, santykinai neaiškios ir tarpusavyje panašios, šiuos prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus reglamentuojančios LR CK normos, išsamių išaiškinimų Lietuvos teisinėje doktrinoje stoka, lemia sunkumus atibojant šiuos institutus.

Tyrimo iširtumas. Lietuvos teisės doktrinoje laidavimo ir garantijos atibojimo problemos nagrinėjimas yra nepopuliarus. Šie prievolės užtikrinimo būdai nagrinėjami labai fragmentiškai, apsiribojant tik esminių jų požymių išvardijimu, neskiriant platesnio dėmesio turinio analizei, probleminių aspektų iširtumui, o svarbiausia šių institutų atibojimo klausimui.

¹ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.

² Juodka R. Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006. P.43.

Tyrimo problema. Ar dėl laidavimo ir garantijos institutų panašumo reikalingas atskiras jų sureguliuavimas, o gal užtektų vien tik specifinio sureguliuavimo, paliekant laidavimą ir nepriklausomą garantiją?

Tyrimo objektas. LR CK įtvirtintų laidavimo ir garantijos institutų santykis, šių institutų skirtumai.

Tyrimo tikslas. Atskleisti laidavimo ir garantijos atribojimo aspektus.

Tyrimo uždaviniai. Moksliniame tiriamajame darbe sprendžiami šie uždaviniai:

1. Nustatyti laidavimo ir garantijos prigimtį, šių institutų atsiradimo ištakas.
2. Nustatyti laidavimo ir garantijos sampratą, pagrindinius bruožus bei šių institutų aiškinimus Lietuvos Aukščiausiojo Teismo (toliau LAT) praktikoje.
3. Atskleisti laidavimą ir garantiją skiriančius bruožus bei kiekvieno iš jų privalumus.

Tyrimo hipotezė. LR CK įtvirtinto garantijos ir laidavimo teisinio reguliavimo netobulumas lemia laidavimo ir garantijos atskyrimo bei jų tarpusavio santykio nustatymo problemas.

Tyrimo charakteristika. Siekiant visapusiškai ir išsamiai atlikti tyrimą – iškeltam tikslui pasiekti bei uždaviniams įgyvendinti, tyrimo metu buvo naudojami šie metodai:

1. Istorinis metodas – remiantis juo atskleidžiama laidavimo ir garantijos teisinė prigimtis, šių institutų reglamentavimas įvairiais istoriniais laikotarpiais.
2. Lyginamoju metodu naudojama lyginant laidavimo ir garantijos reglamentavimą Lietuvos Respublikoje su reglamentavimu kitose valstybėse, taip pat atskleidžiant laidavimo ir garantijos skiriamuosius bruožus bei šių institutų panašumus.
3. Teisinių dokumentų analizės metodas taikomas analizuojant Lietuvos Respublikos bei kitų valstybių teisės aktų, teismų sprendimų bei kitų teisės šaltinių teikiamą informaciją.
4. Lingvistinis metodas pritaikytas tiriant teisės normų, reglamentuojančių laidavimą ir garantiją, turinį, šių sąvokų reikšmę.
5. Loginio analitinio metodo prireikė iškeliant problemą bei bandant ją išspręsti.
6. Apibendrinimo metodas naudojamas tarpinių ir galutinių išvadų suformulavimui.

Darbo šaltiniai. Darbe nagrinėjamos atitinkamos LR CK nuostatos, reglamentuojančias laidavimo ir garantijos institutus. Ypatingas dėmesys skirtas LAT praktikai. Darbe buvo remtasi tiek lietuviška, tiek užsienio literatūra. Paminėtini autoriai, kurių darbais remtasi: D.

Ambrasienė, E. Baranauskas, D. Bublienė³, R. Bertrams⁴, M. S. Kurkela⁵, A. Grath.⁶, M. I. Braginskij, V. V. Vitrianskij⁷.

Darbo struktūra. Šis mokslinis tiriamasis darbas sudaro įvadas, dėstomoji dalis, išvados, naudotos literatūros sąrašas. Pabaigoje pateikiama santrauka lietuvių ir anglų kalbomis. Pirmame skyriuje pateikiama laidavimo ir garantijos atsiradimo apžvalga, atskleidžiamas šių institutų turinys įvairiais istoriniais laikotarpiais. Antrame ir trečiame skyriuose analizuojami laidavimo ir garantijos bruožai, aiškinamos šiuos institutus reglamentuojančios teisės normos, apžvelgiamas jų taikymas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje. Ketvirtame skyriuje analizuojama laidavimo ir garantijos atribojimo problematika, šių institutų skirtumai bei privalumai, bandoma atsakyti į klausimą, ar reikalingas atskiras laidavimo ir garantijos reguliavimas.

³ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.

⁴ Bertrams R. Bank Guarantees in International Trade. The Law and Practice of Independent Guarantees and Letters of Credit in Civil Law Jurisdictions. Paris. New York: ICC Publishing S.A., 2004.

⁵ Kurkela M. S. Letters of credit and bank guarantees under international trade law. Oxford: Oxford University Press, 2008.

⁶ Grath A. The handbook of international trade and finance. The complete guide to risk management, international payments and currency management, bonds and guarantees, credit insurance and trade finance. London. Philadelphia: Kogan Page, 2008.

⁷ Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право: общие положения. Москва: Статут, 2009. Кн. 1.

1. LAIDAVIMO IR GARANTIJOS, KAIP PRIEVOLIŲ UŽTIKRINIMŲ BŪDŲ, PRIGIMTIS

1.1. Prievolių įvykdymo užtikrinimas

Pradedant nagrinėti laidavimo ir garantijos, kaip vieno iš prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų, atriboјimo problemą, pirma, reikia panagrinėti sąvokos *prievolė* sampratą Lietuvos Respublikos civilinėje teisėje. Sąvoka *prievolė* Lietuvos teisės doktrinoje ir teisės aktuose vartojama skirtingomis prasmėmis. Pavyzdžiui, prievolė kaip skolininko pareiga atlikti tam tikrus veiksmus kreditoriui, prievolė kaip teisinis santykis arba kaip dokumentas, kuriame nurodyta skolininko pareiga, pavyzdžiui, vekselis⁸. Romėnų teisėje prievolė buvo apibrėžiama kaip teisiniai pančiai, kai žmogus verčiamas ką nors daryti kito žmogaus naudai pagal valstybės įstatymus (lot. *obligatio est iuris vinculum, quo necessitate adstringimur alicuius solvendae rei secundum nostrae civitatis iura*)⁹.

Pastebėtina, kad panašiai *prievolės* sampratą apibrėžia LR CK, nuroydamas, kad tai teisinis santykis, kurio viena šalis (skolininkas) privalo atlikti kitos šalies (kreditoriaus) naudai tam tikrą veiksmą arba susilaikyti nuo tam tikro veiksmo, o kreditorius turi teisę reikalauti iš skolininko, kad šis įvykdytų savo pareigą (LR CK 6.1 str.). Kaip matome iš apibrėžimo, prievolė visada susiklosto tarp mažiausiai dviejų asmenų: kreditoriaus ir skolininko.

Paprastai skolininkai prievoles vykdo savanoriškai, tačiau civilinė apyvarta yra tokia permaininga, kad negalima visko tiksliai numatyti. Todėl atsiranda tokių atvejų, kai skolininkas prievolės neįvykdo (pvz. nemokumo atveju), arba netinkamai vykdo (pvz. praleidinėja terminus), arba dėl minėtų priežasčių kreditoriui atsiranda sunkiai įrodomų nuostolių. Būtent todėl, kreditoriui, norinčiam apsaugoti savo reikalavimą ir interesus, teisės sistemoje sukurti prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai. Prievolės įvykdymo užtikrinimas yra tokios įvykdymą skatinančios priemonės, kurios turi ne visuotinį, o specialų papildomą charakterį ir taikomos ne visoms, o tik tai toms prievolėms, kurioms jos specialiai nustatytos įstatymo arba šalių susitarimu¹⁰.

Nors, kaip iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad prievolės įvykdymo užtikrinimas naudingas tik kreditoriui, tačiau, tai klaidingas požiūris, nes jos taip pat stimuliuoja skolininką tinkamai įvykdyti prievolę. Prievolių įvykdymo užtikrinimas – tai civilinė teisinė priemonė, kuri

⁸ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė... ten pat. P.14.

⁹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. 1. Vilnius: Justitia, 2003. P.17.

¹⁰ Vasarienė D. Civilinė teisė. Paskaitų ciklas. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002. P.167.

suteikia kreditoriui papildomų garantijų, kad jo reikalavimas bus patenkintas, tai taip pat skatina skolininką tinkamai įvykdyti prievolę¹¹.

Prievolių įvykdymo užtikrinimo esmė yra ta, kad, skolininkui neįvykdžius ar netinkamai įvykdžius prisiimtą prievolę, kreditoriui atsiranda papildoma turinio pobūdžio priemonė paveikti skolininką ar kitą asmenį, kuris prisiėmė sutartinę prievolę atsakyti už pagrindinį skolininką, jog jis įvykdytų tai, ką privalo įvykdyti skolininkas pagal įstatymą ar sutartį¹².

Teisinėje literatūroje galima rasti tokius prievolės įvykdymo užtikrinimo bruožus:

- neįvykdžius pagrindinės prievolės arba įvykdžius netinkamai, atsiranda papildoma prievolė prie teisės išieškoti nuostolius;
- papildomos prievolės yra neigiamo turinio pobūdžio;
- papildomos prievolės drausmina, skatina prievolės šalis tinkamai vykdyti prievoles (sutartis);
- papildomos prievolės stiprina sutartinę drausmę¹³.

Pavyzdinių prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų sąrašą pateikia LR CK 6.70 straipsnio 1 dalis. Ši norma nustato, kad prievolių įvykdymas gali būti užtikrinamas pagal sutartį arba įstatymus netesybomis, įkeitimu (hipoteka), laidavimu, garantija, rankpinigiais ar kitais sutartyje numatytais būdais. Sutartinių civilinių teisinių santykių subjektai, vadovaudamiesi sutarties laisvės principu ir atsižvelgdami į sutarties pobūdį, savo poreikius, finansinį pajėgumą, verslo praktikos tendencijas ir pan., gali pasirinkti tiek LR CK 6.70 straipsnio 1 dalyje nustatytus, tiek ir šioje teisės normoje nenustatytus, tačiau imperatyviosioms įstatymų normoms, teisės principams, viešajai tvarkai ir gerai moralei neprieštaraujančius bei adekvačius prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus¹⁴.

Pastebėtina, kad bet kuriuo būdu užtikrinant sutartinės prievolės įvykdymą, jis taip pat sukuria naujus santykius. Tokie santykiai gali susiklostyti tarp:

- kreditoriaus ir skolininko, kai skolininkas kreditoriaus naudai atlieka papildomus veiksmus (pvz. įkeičia daiktą arba įsipareigoja už sutarties sulaužimą mokėti baudą arba delspinigius), kitas galimas variantas

¹¹ LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. G. D., R. D., Nr. 3K-7-61/2011.

¹² LAT CBS 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje T. K. v. V. S., Z. Š., Nr. 3K-3-97/2012.

¹³ Vasarienė D. Civilinė teisė. Paskaitų ciklas... ten pat. P.167.

¹⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. R.K., D.K., Nr. 3K-7-364/2010.

- santykiai tarp kreditoriaus ir trečiojo asmens, kai tretysis asmuo užtikrina tinkama skolininko pareigų įvykdymą (pvz. prievolę užtikrina savo daikto įkeitimu arba laidavimu)¹⁵, arba
- vienašalis trečiojo asmens išipareigojimas atsakyti už skolininką (garantijos atveju)¹⁶.

Ganėtina svarbu, kad skolininkas, užtikrindamas savo prievolę kreditoriui, gali taikyti ne vieną užtikrinimo būdą, o tokių būdų daugėtą. Pritaikius prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų daugėtą, iškyla jų realizavimo eiliškumo problema, kuri sprendžina pagal sutartyse ir (arba) kiekvieną iš jų reglamentuojančiose materialinės teisės normose nustatytą teisinį reguliavimą¹⁷.

Prievolių santykių specifika yra ta, kad jie priklausomi nuo pagrindinės prievolės ir palyginti su pagrindine prievole, yra papildomos, šalutinės (akcesorinės) prievolės. Pagrindinis šalutinės prievolės bruožas, tas, kad negaliojant pagrindinei prievolei – negalioja ir šalutinė, bet negaliojant šalutinei prievolei – pagrindinė ir toliau galioja¹⁸. Tačiau egzistuoja viena išimtis – tai nepriklausoma garantija, kuri bus aptarta kitame skyriuje.

Priklausomai nuo sutarties rūšies ir pobūdžio galima pasirinkti šiai rūšiai tinkamiausią prievolės užtikrinimo būdą. Pavyzdžiui, paskolos sutartys dažnai užtikrinamos laidavimu, garantija¹⁹. Iš to išaiškėja, kad garantija ir laidavimas, tai ganėtina svarbūs prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai.

Išanalizavus prievolės įvykdymo užtikrinimo esmę, darytina išvada, kad jos pagrindinis tikslas – skatinant skolininką tinkamai įvykdyti prievolę, užtikrinti kreditoriui, kad jo reikalavimo teisė bus gerai ir laiku įvykdyta.

1.2. Laidavimo ir garantijos atsiradimo Lietuvos Respublikos teisės sistemoje istorinis aspektas

Norint kalbėti apie laidavimo ir garantijos atribojimo problemas reikia išaiškinti šių prievolių užtikrinimo būdų prigimtį, nuo kada jie atsirado teisėje ir kokioms prievolėms užtikrinti buvo naudojami.

¹⁵ Plačiau: Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė... ten pat. P.65.

¹⁶ Plačiau: 3 skyriuje.

¹⁷ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. R.K., D.K., Nr. 3K-7-364/2010.

¹⁸ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė... ten pat. P.65; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.113.

¹⁹ Vasarienė D. Civilinė teisė. Paskaitų ciklas... ten pat. P.167.

1.2.1. Laidavimas, kaip prievolių užtikrinimo būdas romėnų teisėje

Romėnų teisėje buvo žinomi tokie prievolių užtikrinimo būdai, kaip: rankpinigiai (lot. arra), netesybos (bauda) (lot. poena), įkeitimas (lot. pignus ir hypotheca) ir laidavimas (lot. adpromissio)²⁰. Didžioji jų dalis aktualūs ir plačiai taikomi šiuolaikinėje teisėje. Ne išimtis ir toks prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas – kaip laidavimas.

Adpromissio principas dar nuo romėnų teisės lieka nepasikeitęs. Trečias asmuo (laiduotojas) prisiima pareigą atsakyti kreditoriui už skolininką, jeigu skolininkas kreditoriui neįvykdys prievolės. Laidavimo sutarties sampratą savo Institucijose pateikia Gajus (G.3.115). Pasak jo, įprasta, jog už tą, kuris duoda pažadą, atsakyti įsipareigoja kiti asmenys, kurie vadinami *sponsores*, *fidipromissores*, *fideiussores*²¹. Laidavimo institutas rėmėsi idėja, kad kreditoriaus galimybė išieškoti skolą gerokai padidėja, jeigu atsakomybė už šios skolos padengimą tenka ne vienam, bet keliems asmenims.

Romėnų teisėje laidavimas egzistavo stipuliacijos forma, kuri savo ruožtu buvo vienu iš pagrindinių žodinių sutarčių rūšių. Stipuliacija (lot. stipulatio – sutartis) buvo vadinama žodinė sutartis, sudaroma būsimam kreditoriui klausiant ir asmeniui, sutinkančiam būti debitoriumi, teigiamai atsakant į klausimą. Sutartis sudaryta stipuliacijos būdu, tai vienašalė sutartis, kurioje kreditoriui kildavo tik teisė reikalauti to, kas pažadėta, o skolininkui tik griežta pareiga vykdyti pažadą²².

Laidavimo sutarties esmė buvo ta, kad tretysis asmuo norėdamas užtikrinti skolininko prievolės įvykdymą kreditoriui prisiimdavo riziką įvykdyti prievolę už skolininką. Laidavimas buvo laikomas papildoma (*akcesorinė*) prievole prie pagrindinės skolininko prievolės ir kaip papildoma prievolė galiojo tik tiek, kiek galiojo pagrindinė prievolė, užtikrinta laidavimu, taip pat tik tokiu dydžiu, kuris neviršijo pagrindinės prievolės dydžio²³.

Visuose prievolinės teisės vystymosi etapuose laidavimas turėjo platų naudojimą, nes galėjo užtikrinti prievolės įvykdymą bet kokių skolininkų, netgi tų, kurie neturėjo nuosavo turto, galėjusio tapti prievolės įvykdymo užtikrinimu.

Pavyzdžiui, Ulpianas (D.46.1.1) pažymi, jog laidavimas galimas bet kurios prievolės atveju: „*Omnis obligationi fideiussor accedere potest*“²⁴. Lyginant šią normą su šiuo metu galiojančiu Lietuvos Respublikos civiliniu kodeksu, galime pastebėti, kad dabartinis LR CK taip

²⁰ Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 2007. P.226.

²¹ Jonaitis M. Romėnų privatinės teisės įtaka šiuolaikinei civilinei ir civilinio proceso teisei: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S), MRU. Vilnius, 2005. P.181.

²² Plačiau: Римское частное право: учебник / под ред. Новицкий И. Б., Перетерский И. С. Москва: Юриспруденция, 2008. С.319-322.

²³ Plačiau: Гарсия Гарридо М. Х. Римское частное право: казусы, иски, институты / перевод с испанского, отв. ред. Л. Л. Кофанов. Москва: Статут, 2005. С.549-552.

²⁴ Jonaitis M. Romėnų privatinės teisės įtaka šiuolaikinei civilinei ir civilinio proceso teisei... ten pat. P.181.

pat nurodo, jog laidavimu gali būti užtikrintos tiek esamos, tiek ir būsimos, tačiau pakankamai apibūdintos prievolės įvykdymas (LR CK 6.78 str. 1 d.).

Galiojančios LR CK 6.81 str. 3 d. nuostata, kad bendrai laidavę asmenys atsako kreditoriui solidariai, taip pat perimta iš romėnų teisės. Pavyzdžiui, Justiniano Institucijose nurodoma, kad keli laiduotojai atsako solidariai, todėl kreditorius gali reikalauti visos prievolės įvykdymo iš bet kurio laiduotojo. Kita vertus, dera prisiminti, kad imperatorius Hedrianas (I.3.20.4) nustatė kitokį teisinį reguliavimą, įpareigodamas kreditorių reikalauti dalies iš kiekvieno laiduotojo²⁵.

Atkreiptinas dėmesys, kad reglamentuodamas laiduotojo, kuriam pareikštas ieškinys, teises ir pareigas, galiojantis LR CK įtvirtina Marcijano (D.44.1.19) suformuluotą nuostatą, kad laiduotojas turi teisę kreditoriaus reikalavimui pareikšti visus atsikirtimus, kuriuos galėtų reikšti skolininkas (lot. *Omnes exceptiones, quae reo competentunt, fideiussori quoque etiam invito reo competentunt*), taip apgindamas laiduotojo interesus.

Analizuojant romėnų teisės normas, reglamentuojančias laidavimo institutą, darytina išvada, kad nemažai Romos juristų suformuluotų nuostatų išliko iki mūsų dienų ir yra įtvirtintos LR CK. Galime sakyti, kad dabartinės teisės sistemos laidavimo samprata ir konstrukcija yra romėnų epochos kilmės. Kalbant apie užsienio valstybes, praktiškai visi kontinentinės Europos Civiliniai kodeksai savo sudėtyje turi specialias normas, reglamentuojančias laidavimo sutartis, to tarpu bendrosios kompetencijos teisėje, normos, reglamentuojančios laidavimą, susikūrė teismų praktikos dėka²⁶.

Žvelgiant į laidavimo institutą iš istorinės perspektyvos galima paanalizuoti, kaip prievolių užtikrinimas buvo reglamentuotas dabartinėje Lietuvos Respublikos teritorijoje.

1.2.2. Laidavimo ir garantijos atsiradimas Lietuvos teisinėje sistemoje

Lietuvos teritorijos dalys po nepriklausomybės atkūrimo paveldėjo ilgą laiką jose politiškai viešpatavusių, skirtingų užsienio pavergėjų įdiegtus, nevienodus privatinės teisės šaltinius. Plačiausiai nepriklausomoje Lietuvos valstybėje buvo recepuoti bendrieji buvusios Rusijos imperijos privatinėi teisei skirti įstatymai, kurie galiojo į Rusijos imperijos sudėtį patekusiose žemėse, iškart po Abiejų Tautų Respublikos padalijimo (dabartinės Žemaitijos ir Aukštaitijos žemės)²⁷.

²⁵ Jonaitis M. Romėnų privatinės teisės įtaka šiuolaikinei civilinei ir civilinio proceso teisei... ten pat. P.181.

²⁶ Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право: общие положения. Москва: Статут, 2009. Кн. 1. С.564.

²⁷ Maksimaitis M., Pakalniškis V., Pečkaitis J. S. ir kt. Lietuvos teisės istorija: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2002. P.382.

Carinės Rusijos imperijos išleisto įstatymo sąvado 1554 straipsnyje sutarčių vykdymui garantuoti buvo nustatytos tokios priemonės, kaip laidavimas, netesybos, kilnojamo turto užstatymas ir nekilnojamo turto įkeitimas²⁸. Carinės Rusijos imperijos įstatymų sąvade nebuvo bendro laidavimo apibrėžimo, o laidavimas buvo suprantamas, kaip prie pagrindinės prievolės, papildomos sąlygos prijungimas, kurioje tretysis asmuo (laiduotojas) įsipareigodavo įvykdyti pagrindinę prievolę, jeigu skolininkas bus nemokus. Pagal laidavimo esmę, laiduotojo prisiimtas įsipareigojimas įvykdyti prievolę buvo laikytinas antraeile prievole, kuri nepanaikindavo skolininko įsipareigojimų ir jis likdavo skolingas²⁹. Kitose Lietuvos teritorijos dalyse, t.y. Klaipėdos krašte, Užnemunėje bei buvusioje Kuršo gubernijoje galioję įstatymai lygiai taip pat vienu iš prievolės įvykdymo užtikrinimo būdu numatė laidavimą³⁰.

Darytina išvada, kad, nors jaunoje Lietuvos valstybėje civilinius teisinius santykius skirtingose teritorijos dalyse reglamentavo skirtingi, iš užsienio pavergėjų paveldėti teisės šaltiniai, visuose kaip vienu iš prievolės įvykdymo užtikrinimo būdu buvo numatytas laidavimas. Reikia atkreipti dėmesį į tai, kad garantijos institutas nebuvo įtvirtintas.

Po antrojo pasaulinio karo, įsigaliojus sovietinei valdžiai, Lietuvoje pasikeitė teisės aktai. Iš pradžių civilinius teisinius santykius pradėjo reglamentuoti 1922 metų Tarybinis Civilinis kodeksas, o vėliau jį pakeitęs 1964 metų Tarybinis Civilinis kodeksas. Pasikeitus teisiniam reglamentavimui, politiniai valdžiai ir perėjus prie planinės ekonomikos sąlygų, pasikeitė ir laidavimo vaidmuo.

Sovietiniu laikotarpiu laidavimas, kaip būdas užtikrinti prievolės įvykdymą, prarado savo reikšmę, o šio instituto naudojimo sfera tapo labai siaura. Gyventojai tarpusavio teisiniuose santykiuose labai retai naudojami normomis, reglamentuojančiomis laidavimą. Išskyrus fizinius asmenys, šiuo institutu naudotis galėjo ir juridiniai asmenys. Patronuojančios organizacijos galėjo laiduoti už savo patronuojamų organizacijų prisiimtus įsipareigojimus. Būtent laidavimo sutarties naudojimas labai paplito vidaus prekybos sutartyse tarp socialistinių organizacijų³¹.

Pagal 1964 metų Civilinio kodekso 212 straipsnį, laidavimas – tai sutartis, pagal kurią laiduotojas įsipareigoja atsakyti kito asmens kreditoriui, jeigu tas asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos savo prievolės ar jos dalies. Laidavimo esmė pasireiškė tuo, kad skolininkui neįvykdžius, įvykdžius ne visą arba netinkamai įvykdžius prievolę, kreditorius turi teisę pareikšti savo reikalavimus laiduotojui, kad pastarasis įvykdytų reikalavimą už skolininką. Taigi

²⁸ Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997. P.200.

²⁹ Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право: общие положения... там же. С.565.

³⁰ Plačiau: Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija... ten pat. P.200.

³¹ Plačiau: Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право: общие положения... там же. С.573.

laidavimo atveju, už prievolės neįvykdymą kreditorius gali pasirinkti ir pareikalauti įvykdyti prievolę tiek iš skolininko, tiek ir iš laiduotojo³².

Pagal 1964 metų Civilinio kodekso 214 straipsnį, laiduotojo atsakomybė kreditoriui yra solidari. Todėl, kaip jau buvo minėta, kreditorius turėjo pasirinkimo laisvę iš ko išieškoti skolas, nebent sutartyje būtų nustatyta, kad laiduotojo prievolė yra subsidiari. Tokiu atveju kreditorius pasirinkimo teisės neturėtų ir privalėtų iš karto išieškoti iš skolininko, o laiduotojas atsakytų tiktai ta skolininko prievolės neįvykdymo dalimi, kurios jis negalėjo įvykdyti.

Nepaisant laidavimą reglamentuojančių normų naudojimo nepopuliarumo, kaip Tarybinio civilinio kodekso nuopelną, reikia pabrėžti laidavimo instituto išsaugojimą, be to, galima netgi kalbėti apie jo vystymąsi. Pastebėtina, kad iki 1964 metų Civilinio kodekso įvedimo Lietuvos (tuomet Lietuvos Tarybų Socialistinės Respublikos (toliau Lietuvos TSR)) teritorijoje, kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo prievolė egzistavo tik laidavimas, o tokio būdo kaip garantija nebuvo. Norint palengvinti ekonominius dalyvių santykius naudojant laidavimą reglamentuojančias teisės normas tarybinėje teisėje, kaip viena iš laidavimo atmainų buvo įvesta garantija. Ji buvo pritaikyta prie planinės ekonomikos sąlygų ir lygiai taip pat kaip laidavimas turėjo užtikrinti prievolės įvykdymo užtikrinimą.

1964 m. Civiliniame kodekse garantija, kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, buvo naudojama tiktai tarp socialistinių organizacijų. Garantija laikyta įstatyme ar sutartyje numatyta vienos socialistinės organizacijos pareiga pilnutinai ar dalinai atsakyti kitai organizacijai - kreditoriui, jeigu organizacija - skolininkas prievolės neįvykdys ar ją įvykdys netinkamai³³. Garantija pagal savo teisinę prigimtį buvo labai panaši į laidavimą, todėl santykius, atsirandančius tarp kreditoriaus ir garanto, 1964 m. Civilinis kodeksas 220 straipsnio 2 dalyje nukreipdavo į atitinkamas laidavimo normose nustatytas taisykles, pažymint, kad, jeigu ko kita nenumato TSR Sąjungos ir Lietuvos TSR įstatymai.

Nepaisant laidavimo ir garantijos panašumų, šie prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai turėjo ir savo skirtumų. Visų pirma, pagal 1964 metų civilinį kodeksą, garantiją galėjo išduoti tik organizacija ir ne bet kokia. Garantija galėjo būti užtikrintos prievolės tik tarp socialistinių organizacijų. Nors Lietuvos TSR civilinis kodeksas įsakmiai nenurodo, bet remiantis kitais galiojančiais normatyviniais aktais paaiškėdavo, jog garantu gali būti tik aukštesnioji organizacija, organizacijos gaunančios paskolą, atžvilgiu³⁴.

Antra, garantija buvo naudojama tik rietiems paskolos atvejams ir tik tokioms situacijoms, kurias numatė SSRS vyriausybė ir banko taisyklės, reglamentuojančios banko

³² Žeruolis J., Vėlyvis S., Vitkevičius P. ir kt. Tarybinė civilinė teisė. Vilnius: Mintis, 1975. P. 364.

³³ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-138. 220 str.

³⁴ Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право: общие положения... там же. С.574.

paskolų suteikimą socialistinėms įmonėms³⁵. Paprastai praktikoje garantijos institutu buvo naudojamos laikinai, papildant trūkstamas apyvartines lėšas imant iš banko kreditą arba, kai kreditą norėjo paaimti nuostolingai dirbanti įmonė. Visais atvejais garantijos instituto subjektai nesikeisdavo: kreditoriumi buvo bankas, kuris aptarnaudavo skolininką, o garantu buvo aukštesnioji organizacija, organizacijos gaunančios paskolą, atžvilgiu. Reikia atsižvelgti ir į tai, kad Aukštesnioji organizacija būdavo kliente būtent to banko, kuris teikė kreditą klientui.

Trečia, skirtingai nei laidavimas, garantija buvo subsidiari prievolė, užtikrinanti ne visos prievolės įvykdymą, o tik trūkstamą jos dalį, nuosavų (laikytų banke) apyvartinių lėšų dalimi. Kadangi garantas ir skolininkas buvo aptarnaujami viename banke, tai skolų nurašymas vykdavo supaprastinta tvarka. Kai pasibaigdavo terminas sumokėti skolą, bankas neginčytina tvarka nurašydavo turimas lėšas iš skolininko sąskaitos, o jeigu tų lėšų neužtekdavo, tai trūkstamą jų dalį iš garanto sąskaitos.

Ketvirta, garantas, kuris įvykdė prievolę bankui už skolininką, neįgydavo jokių atgręžtinio reikalavimo teisių į skolininką. Tokia situacija susiklostė dėl to, kad, kaip jau buvo paminėta, garantu galėjo būti tik aukštesnioji organizacija, kurios pareiga ir taip buvo finansuoti žemesnių organizacijų veiklą, įskaitant ir apyvartinių lėšų jiems suteikimą, todėl garantas (aukštesnės organizacijos) neturėjo teisės išieškoti sumų, kurios išmokėjo kreditoriui už skolininką.

Pagal kai kuriuos mokslininkus, žiūrint į laidavimo ir garantijos pagrindus, galima prieiti išvadą, kad laidavimas ir garantija – tai sinoniminės sąvokos, žyminčios tą pačią laidavimo sutartį³⁶. Todėl reikia pažymėti, kad priimant Rusijos Federacijos civilinį kodeksą (toliau RF CK) (1994 metų) atsisakyta garantijos, kaip prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonės. Tuo tarpu šalia laidavimo, kuris liko galioti, atsirado visiškai naujas banko garantijos institutas. Atkreiptinas dėmesys, kad banko garantija numatyta 1994 metų RF CK neturi nieko bendro su tokiu prievolės įvykdymu, kaip garantija numatyta 1964 metų CK³⁷. Kitokia situacija susiklostė Lietuvoje.

1964 CK – priimtas veikiant planinei ekonomikai ir jo reguliavimo dalyku buvo turtiniai santykiai, pagrįsti socialistine ūkio sistema ir socialistine gamybos įrankių bei priemonių nuosavybe³⁸. Todėl po Lietuvos Respublikos nepriklausomybės atkūrimo, kai Lietuvos teritorijoje komerciniai santykiai krypavo prie laisvosios rinkos sąlygų, atsirado poreikis keisti Civilinį kodeksą, o tuo pačiu ir pasenusias, neatitinkančias naujų ekonominių santykių, normas,

³⁵ Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право: общие положения... там же. С.574.

³⁶ Там же. С.575.

³⁷ Там же.

³⁸ LAT Senato 1995 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas, kuriose paskolos sutarčių įvykdymas užtikrintas įkeitimo, laidavimo bei garantijos sutartimis, apibendrinimo rezultatu“, Nr. 18.

reglamentuojančias prievolių įvykdymo užtikrinimą. Jos pakeistos tik 1994 m. gegužės 17 d. Įstatymu NR. I-459, kuris įsigaliojo tą pačių metų birželio 11 dieną. Atkreiptinas dėmesys, kad naujas įstatymas, kalbant apie tokias prievolių įvykdymo užtikrinimo priemones, kaip laidavimas ir garantija, pakeitė tik teisės normas, reglamentuojančias garantija, tuo tarpu laidavimo instituto reglamentavimas liko nepakitęs iki šiuo metu galiojančio LR CK priėmimo.

Naujas įstatymas garantijos sąvoką apibrėžė, kaip įstatymuose ar sutartyje numatyta vieno asmens pareiga visiškai ar iš dalies atsakyti kitam asmeniui - kreditoriui, jeigu asmuo - skolininkas prievolės neįvykdys ar ją įvykdys netinkamai. Garanto atsakomybė yra subsidiarinė (192 straipsnis)³⁹. Liginant su ankstesniu kodeksu, galime pastebėti, kad esminis pakeitimas, tai sąvokos „socialistinė organizacija“ atsisakymas, nustatant neapibrėžtą subjektų ratą, galinčių išduoti garantiją. Tą pažymėjo ir LAT teisėjų senatas, pasakydamas, kad dauguma teismų, vadovaudamiesi 1964 metų CK normomis, laikėsi nuostatos, kad garantu gali būti tik aukštesnė organizacija pavaldžios organizacijos (skolininkės) atžvilgiu (CK 220 str.), ir garantijos sutartys, sudarytas tarp juridinių asmenų bei įmonių, neturinčių juridinio asmens teisių, pripažino negaliojančiomis. Spręsdami tokio pobūdžio ginčus, teismai privalėjo vadovautis ne tik CK 220 str., bet ir Įmonių įstatymu, nustačiusiu ūkinių subjektų statusą ir tuo išplėtusiu „organizacijos“ sąvoką, apimančią įvairių rūšių įmones, bei savo esme papildžiusiu Civilinį kodeksą⁴⁰.

Kitas esminis skirtumas, tai garanto, įvykdžiusio skolininko prievolę, atgręžtinio reikalavimo teisės suteikimas reikalauti iš skolininko sumokėtos sumos. Pastebėtina, kad ankstesnis reguliavimas tokios teisės garantui suteikimo nenumatė, dėl to, kad aukštesnioji organizacija ir taip privalėjo finansuoti žemesniųjų organizacijų veiklą. Taip pat atsisakyta tiesioginio nukreipimo į normas, taikomas laidavimo institutui.

Nepaisant nežymaus garantijos instituto reglamentuojančių normų pakeitimo ir pritaikymo prie laisvosios rinkos sąlygų, galima sakyti, kad garantija ir laidavimas iki šiuo metu galiojančio LR CK įsigaliojimo liko sunkiai atribojamomis sąvokomis.

1.2.3. Nepriklausomos garantijos atsiradimo ištakos

Kalbant apie laidavimo ir garantijos istorinį aspektą, negalima nepaminėti palyginti naujo teisinio reiškimo – nepriklausomos garantijos, atsiradimo.

Atrodo, kad nepriklausoma garantija pirmą kartą pasirodė Amerikos vidaus rinkoje apie XX amžiaus septinto dešimtmečio vidurį, nors pagal bankininkus, nepriklausoma garantija, kaip

³⁹ Lietuvos Respublikos 1994 m. gegužės 17 d. įstatymas Nr. I-459 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“//Valstybės žinios. 1994, Nr. 44-805.

⁴⁰ LAT Senato 1995 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas, kuriose paskolos sutarčių įvykdymas užtikrintas įkeitimo, laidavimo bei garantijos sutartimis, apibendrinimo rezultatų“, Nr. 18.

pastebima priemonė, pradėjo būti naudojama tarptautiniuose sandoriuose 8 dešimtmečio pradžioje⁴¹. Nepriklausomų garantijų atsiradimo poreikį ir didėjančią paklausą lėmė pokyčiai Vidurio Rytų valstybėse. Greitas turtų augimas, naftą gaminančiose Vidurio Rytų šalyse, leido joms sudaryti sutartis su Vakarų firmomis dėl svarbių ir plataus masto infrastruktūros gerinimo, viešųjų darbų, pramonės, žemės ūkio ir nacionalinės gynybos projektų. Būtent toms sutartims užtikrinti iš pradžių ir buvo naudojamas nepriklausomos garantijos institutas, kurio paklausa sparčiai augo. Paprastai bankas tiesiogiai suteikdavo eksportuotojui garantiją, užtikrinančią importuotojo pareigą sumokėti už pristatytas prekes ar suteiktas paslaugas. Nepriklausomos garantijos esmė buvo ta, kad ji nepriklausė nuo pagrindinės prievolės, o kreditoriui besikreipiant į garantą, jis turėjo besąlygiškai, nereikalaujamas jokių įrodymų, užmokėti garantijoje nurodytą sumą.

Nepriklausomos garantijos atsiradimas ir paplitimas tarptautiniuose susitarimuose sąlygojo poreikį reglamentuoti šį institutą įvairių šalių Civiliniuose kodeksuose. Valstybės, įtvirtindamos nepriklausomą garantiją, pasirinkdavo įvairias šio instituto modifikacijas. Taip, pavyzdžiui RF CK, atsirado toks prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, kaip banko garantija. Pagal RF CK 368 str. banko garantiją – tai banko, kitos kredito įstaigos arba draudimo organizacijos (garanto), atsižvelgiant į kito asmens prašymą, išduotas raštiškas pasižadėjimas užmokėti skolininko kreditoriui, atsižvelgiant į garantijoje numatytas sąlygas, pinigų sumą, kreditoriui pateikus raštišką reikalavimą dėl jos išmokėjimo⁴². Kaip matome, RF CK nustato specialų subjektų ratą, galinčių išduoti garantiją. Palyginimui, pagal Prancūzijos Respublikos civilinį kodeksą (toliau PR CK) garantu gali tapti neapibrėžtas subjektų ratas. Pagal PR CK 2321 str., nepriklausoma garantija – tai garanto pareiga, atsižvelgiant į prisiimtą įsipareigojimą sumokėti kreditoriui pagal pirmą pareikalavimą arba pagal sutartas sąlygas tam tikrą pinigų sumą⁴³. Kaip matome iš šio apibrėžimo, garantija gali būti sumokėta pagal pirmą pareikalavimą, arba su tam tikromis garantijoje numatytomis išlygomis.

Ruošiant 2000 metų LR CK, kodekso rengėjai atsižvelgė į kitų šalių praktiką, reglamentuojančią prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus. Taip šiuo metu galiojančiame LR CK buvo įtvirtintos nepriklausomą garantiją (LR CK 6.90 str. 2 d.) ir banko garantiją reglamentuojančios nuostatos. Banko garantija – tai speciali garantijos rūšis pagal Lietuvos teisę, kuriai yra taikomos visos, garantiją reguliuojančios nuostatos, kiek jos neprieštarauja

⁴¹ Bertrams R. Bank Guarantees in International Trade... idem. P.1.

⁴² Гражданский кодекс Российской Федерации // <http://duma.consultant.ru/page.aspx?1166602>, prisijungimo laikas: 2012-04-23.

⁴³ Civil code of the French Republic // http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf, prisijungimo laikas: 2012-04-23.

specifinėms Civilinio kodekso nuostatomis, skirtoms banko garantijai⁴⁴. Atsižvelgiant į banko garantijos panašumus su nepriklausoma garantija, tolesniame laidavimo ir garantijos atribojimo problematikos nagrinėjime, banko garantija nebus aptariama.

Apibendrinant galima pasakyti, kad laidavimas, tai vienas iš tradicinių prievolės įvykdymo užtikrinimo ir kredito rizikos mažinimo būdų, teisėje žinomas nuo romėnų epochos laikų. Tuo tarpu nepriklausoma garantija, tai palyginti naujas, neseniai įtvirtintas, bet jau plačiai naudojamas prievolių užtikrinimo būdas.

Išanalizavus laidavimo ir garantijos atsiradimo istorinius aspektus galima pereiti prie dabartinio šių institutų reglamentavimo Lietuvos Respublikos teisėje.

⁴⁴ Juodka R. Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės: monografija... ten pat. P.46.

2. LAIDAVIMO SĄVOKA, SAMPRATA IR REIKŠMĖ

2.1. Laidavimo sąvoka ir pagrindiniai bruožai

Laidavimas, kaip buvo minėta pirmame skyriuje, yra viena iš LR CK 6.70 straipsnio 1 dalyje tiesiogiai įtvirtintų prievolių įvykdymo užtikrinimo būdų. Tai taip pat vienas iš tradicinių sutarties įvykdymo užtikrinimo būdų civilinėje apyvartoje. Prievolių įvykdymo užtikrinimo esmė yra ta, kad skolininkui neįvykdžius arba netinkamai įvykdžius prisiimtą prievolę, kreditoriui atsiranda papildoma turtinio pobūdžio priemonė paveikti skolininką ar kitą asmenį, kad jis tinkamai įvykdytų tai, ką skolininkas privalo įvykdyti pagal įstatymą arba sandorį⁴⁵. Prievolių užtikrinimo institutas suteikia kreditoriui papildomų garantijų ir padidina tikimybę, kad jo reikalavimas bus patenkintas, o taip pat skatina skolininką tinkamai ir laiku įvykdyti prievolę.

Laidavimo kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdo samprata pateikta CK 6.76 straipsnio 1 dalyje, kurioje pasakyta, kad laidavimo sutartimi laiduotojas už atlyginimą ar neatlygintinai įsipareigoja atsakyti kito asmens kreditoriui, jeigu tas asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo prievolės. Laidavimas yra asmeninis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, jo tikslas – užtikrinti, kad prievolė, už kurią laiduojama, bus tinkamai vykdoma. Kreditorius suinteresuotas, kad už skolininką laiduotų patikimas, mokus asmuo. Laidavimas padidina tikimybę, kad prievolė kreditoriui bus įvykdyta, nes, skolininkui jos neįvykdžius, kreditorius gali savo reikalavimą pareikšti laiduotojui⁴⁶. Pagal LR CK 6.76 straipsnio 1 dalyje pateiktą laidavimo sutarties apibrėžimą galima pasakyti, kad laidavimo sutartis yra konsensualinė ir vienašalė, taip pat ji gali būti atlygintinė (t.y. už sutikimą laiduotojui sumokama tam tikra suma ar atsiliginama kitu būdu) arba neatlygintinė, terminuota arba neterminuota. Paprastai laidavimas atsiranda sutarties pagrindu, nors kaip reglamentuota LR CK 6.77 straipsnyje gali atsirasti įstatymo ar teismo sprendimo pagrindu.

Pavyzdžiui, pagal įstatymą laidavimas gali atsirasti, kai įvykdyti LR CK 6.9 straipsnio 5 dalies reikalavimai, t.y. jeigu prievolė atsirado išimtinai dėl vieno iš bendraskolių interesų arba prievolė neįvykdyta tik dėl vieno iš skolininko kaltės, tai toks skolininkas atsako kitiems bendraskoliams už visą skolą. Minėtu atveju kiti bendraskoliai laikomi to skolininko laiduotojais. Kai teismas, spręsdamas klausimą dėl buvusių sutuoktinių tarpusavio išlaikymo, pareikalauja iš buvusio sutuoktinio, privalančio teikti išlaikymą kitam sutuoktiniui, pateikti tapatų šios prievolės

⁴⁵ LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

⁴⁶ LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. G. D., R. D., Nr. 3K-7-61/2011.

įvykdymo užtikrinimą (LR CK 3.72 str. 7 d.), tada galima kalbėti apie laidavimą teismo sprendimo pagrindu⁴⁷.

Nors įstatyme numatyta, kad laidavimas gali atsirasti teismo sprendimo pagrindu, o LR CK komentare galime rasti tokio laidavimo pavyzdžių⁴⁸ (CPK 794 str., CK 3.72 str. 7 d.; 3.122 str.), tačiau ar toks laidavimas iš tikrųjų įmanomas. Jeigu teismas įpareigoja pateikti tokį prievolės įvykdymo užtikrinimo būdą kaip laidavimas, tai įpareigotasis, pirma, privalo surasti norintį laiduoti trečiąjį asmenį, o antra, pasirašyti su juo sutartį, kadangi laidavimas – tai sutartinė prievolė. Todėl kyla klausimas, ar galima kalbėti apie laidavimą teismo sprendimo pagrindu, jeigu šalys (įpareigotas asmuo ir laiduotojas) vis vien turi pasirašyti sutartį, pagal kurią laiduotojui kyla teisės ir pareigos. Iš kitos pusės, ar teismas galėtų pats įpareigoti nesusijusį su byla trečiąjį asmenį laiduoti už tinkamą prievolės įvykdymą ir, ar tai neprieštarautų sutartinei laidavimo ypatybei. Autoriaus nuomone, apie laidavimą teismo sprendimo pagrindu galima kalbėti kaip apie laidavimo atsiradimo veiksnį, kuris sąlygoja sutartinio laidavimo atsiradimą.

Esminė laidavimo sutarties sąlyga yra laidavimu užtikrintos prievolės nurodymas (pvz., pažymint sutarties, iš kurios kilusi pagrindinė prievolė, datą, įvardijant jos šalis ir pan.), kreditoriaus ir laiduotojo nurodymas⁴⁹.

Iš LR CK 6.76 straipsnio 1 dalies išaiškėja, kad laidavimas – tai asmeninis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas. Skirtingai negu daiktinių prievolių įvykdymo užtikrinimo būdu atveju, laidavimas, dėl jo asmeninio pobūdžio sieja kreditorių su įsipareigojimu patenkinti laidavimu užtikrintą reikalavimą prisiėmusiu subjektu (laiduotoju), bet ne konkrečiu turtu, o kreditoriaus reikalavimas skolininkui gali būti patenkinamas iš viso laiduotojo turto⁵⁰. Kreditorius suinteresuotas, kad už skolininką laiduotų patikimas, mokus asmuo. Tais atvejais, kai laiduotojui tenka atsakyti už skolininko prievolės solidariai su skolininku arba subsidiariai, kai skolininkas nevykdo ar netinkamai vykdo prievolę, vykdymo procese laiduotojo prievolė įgyja daiktinės prievolės pobūdį, nes laiduotojas atsako savo turtu pagal prisiimtą asmeninę prievolę⁵¹.

Laidavimo teisiniuose santykiuose dalyvauja trys asmenys – kreditorius, skolininkas ir laiduotojas. Pastebėtina, kad trys asmenys laidavimo teisiniuose santykiuose dalyvauja tik tuo atveju, kai nėra laiduotojų daugėto – solidariųjų laiduotojų ar sublaiduotojų, dvigubo laidavimo atveju, kreditorių ar skolininkų daugėto. Greta paprastai jau egzistuojančių arba būsimų kreditoriaus ir skolininko prievolių santykių sukuriama nauji kreditoriaus ir laiduotojo

⁴⁷ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė... ten pat. P.69.

⁴⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.119.

⁴⁹ Ten pat. P.118; LAT teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje pareiškėjas UAB „Penki kontinentai“, suinteresuotas asmuo UAB „Kriptonika“, Nr. 3K-3-183/2007.

⁵⁰ LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

⁵¹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB banko „NORD/LB Lietuva“ v. R. K., Nr. 3K-3-508/2007.

prievoliniai santykiai. Taigi egzistuoja dvi sutartys: viena sudaryta tarp kreditoriaus ir skolininko, dėl apibrėžtos prievolės, o kita sudaryta tarp kreditoriaus ir laiduotojo, užtikrinanti būtent pirmąją sutartį. Laidavimo sutartis negali atsirasti, jeigu neatsiranda šios dvi sutartys. Aišku, šios dvi sutartys gali būti įformintos vienoje sutartyje. Laidavimo sutartis sudaryta iš dviejų sutarčių tik tarp kreditoriaus, skolininko ir laiduotojo – tai paprasčiausias laidavimo sutarties modelis, kuris priklausomai nuo sutarčių ir jas sudarančių šalių skaičiaus gali virsti sudėtingesne struktūra.

Laiduotojas yra asmuo, kuris įsipareigoja atsakyti kito asmens (skolininko) kreditoriui, jeigu asmuo, už kurį laiduojama, neįvykdys visos ar dalies savo prievolės. Taigi laidavimo sutartimi laiduotojas prisiima pareigą kito asmens (skolininko) kreditoriui, o kreditorius įgyja papildomą reikalavimo teisę savo pradinės reikalavimo teisės, susijusios tik su skolininku, atžvilgiu. Pagal laidavimo sutartį laiduotojas įgyja tik pareigą įvykdyti užtikrintą prievolę, kai skolininkas jos neįvykdo ar tai padaro netinkamai, o kreditorius – tik teisę reikalauti, kad laiduotojas atliktų šią savo pareigą. Laiduotojo pareiga įvykdyti prievolę kreditoriaus naudai, o kreditoriaus teisė reikalauti, kad laiduotojas įvykdytų skolininko prievolę, gali būti įgyvendinta tik tada, kai skolininkas neįvykdo laidavimu užtikrintos prievolės arba netinkamai tai padaro⁵². Tai lemia laidavimo prievolės, kaip prievolių įvykdymo užtikrinimo būdo, sąlyginį pobūdį, kuris reiškia galimybės priverstinai įgyvendinti laidavimo prievolės įvykdymą, atsiradimą tik tuo atveju, jei neįvykdoma laidavimu užtikrinta prievolė.

Laidavimo sutartis gali atsirasti be skolininko žinios, susitarus kreditoriui ir laiduotojui. Kadangi laidavimu siekiama apsaugoti kreditoriaus interesus, nėra svarbu ar asmuo, už kurio prievolę laiduojama, prašo užtikrinti prievolę, taip pat ir tai, ar tas asmuo žino apie laiduotoją. Svarbiausia, kad kreditorius gali užtikrinti tinkamą savo interesų apsaugą.

Kreditoriaus ir laiduotojo santykiai yra reglamentuoti LR CK 6.80 straipsniu, kuris įpareigoja kreditorių suteikti laiduotojui informaciją apie pagrindinės prievolės turinį ir sąlygas, taip pat apie jos vykdymą, jeigu laiduotojas to reikalauja. Tokia informacija praverčia laiduotojui tiek tinkamai vykdant savo prievolę, tiek ir ateityje įvykdžius prievolę už skolininką perimant kreditoriaus teises. Laiduotojui reikalaujant tokio pobūdžio informacijos apie užtikrintą pagrindinę prievolę kreditorius privalo ją teikti tiek šiai atsirandant, tiek ją vykdant. Atsisakymas teikti minėtą informaciją gali būti vertinamas, kaip kooperavimosi pareigos pažeidimas (CK 6.38 str. 3 d.), suteikiantis laiduotojui teisę reikalauti atlyginti atsisakymu padarytus nuostolius, taip pat panaudoti šį faktą kaip atsikirtimą į kreditoriaus pateiktą ieškinį⁵³.

⁵² LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. G. D., R. D., Nr. 3K-7-61/2011.

⁵³ Plačiau: Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė... ten pat. P.69-70; Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.121-122.

Laiduotojais gali būti bet kurie veiksnius asmenys, išskyrus tuos, kuriems įstatymas nustato išimtis. Pavyzdžiui, viešieji juridiniai asmenys negali būti laiduotojais, jeigu laidavimas prieštarauja jų specialiajam civiliniam teismumui (CK 2.74 str. 2 d.)⁵⁴. Įstatymo leidėjas numato taip pat dvigubo laidavimo atvejį, nustatant, kad asmuo gali laiduoti tiek už pagrindinį skolininką, tiek ir už šio laiduotoją (CK 6.77 str. 3 d.).

Kai įstatymas arba teismas, teismo sprendimo pagrindu, nustato skolininkui prievolę pateikti laidavimą, tai skolininkas vietoj laidavimo gali pateikti kitokį adekvatų prievolės įvykdymo užtikrinimą (pvz. numatytus LR CK 6.70 straipsnio 1 dalyje). Tokios teisės skolininkas neturi sutartinio laidavimo atveju, nes prievolės užtikrinimo būdo pakeitimą turėtų derinti su kreditoriumi. LR CK 6.77 straipsnio 4 dalyje numatyta taip pat, kad kreditorius, norėdamas užsitikrinti, kad laiduotojas bus patikimas ir mokus asmuo, turi teisę reikalauti, kad laiduotojas būtų konkretus jo nurodytas asmuo. Pažymėtina, kad, jeigu tokio kreditoriaus reikalavimo nėra, tai skolininkas turėtų pasiūlyti bet kurį mokų, pakankamai turto prievolei įvykdyti turintį asmenį. Bet kokius ginčus dėl to, ar pakanka laiduotojo turto užtikrinti prievolę ir, ar prievolės įvykdymo užtikrinimo būdo pakeitimas kitu prievolės įvykdymo užtikrinimo būdu yra adekvatus, sprendžia teismas. Su prašymu išspręsti ginčą gali kreiptis bet kuri iš sutarties šalių, kreditorius arba skolininkas.

Paprastai laidavimu užtikrinamas visos prievolės įvykdymas, tačiau 6.78 straipsnio 2 dalis išskiria ir dalinį laidavimą, kai laiduojama už dalį pagrindinės prievolės. Tokiu atveju, būtina tiksliai apibrėžti užtikrinamos prievolės dalį, ar tai būtų procentinė išraiška, ar nominali vertė. Pastebėtina, kad laiduotojo atsakomybė negali viršyti skolininko atsakomybės, t.y. negali būti laiduojama už didesnę sumą, negu skolingas skolininkas. Ši nuostata aiškinama laidavimo prievolės akcesoriškumu, jos priklausimu nuo pagrindinės prievolės, todėl ji negali būti labiau apsunkinta negu pagrindinė prievolė. Jeigu taip atsitinka, tai ji mažinama iki skolos dydžio.

Laidavimo sutartis, kaip ir kitos prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonės gali užtikrinti tiek esamos, tiek ir būsimos prievolės įvykdymą, tačiau prievolė turėtų būti pakankamai apibūdinta, t.y. nurodytos pagrindinės būsimos sutarties sąlygos, šalys, dalykas ir pan. Atkreiptinas dėmesys, kad į pagrindinės prievolės užtikrinimą įeina ir papildomų, tokių kaip netesybų, palūkanų, nuostolių įvykdymo užtikrinimas – visiškos laiduotojo atsakomybės prezumpcija, nebent sutartis numato laidavimą tik už pagrindinę prievolę.

Laidavimo sutartis gali būti sudaroma atskirai, tiek būti pagrindinės sutarties dalimi, bet ir vienu ir kitu atveju sutartis turi būti rašytinė. Rašytinės formos nesilaikymas laidavimo sutartį daro negaliojančią (CK 6.79 str.). Jeigu laidavimo sutartis sudaroma atskirai, tai ją pasirašo laiduotojas ir kreditorius, ir ji tampa priedu prie pagrindinės sutarties, nes nuo jos priklauso.

⁵⁴ Plačiau: Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.118.

Jeigu laidavimo sutartis yra inkorporuota į pagrindinės sutarties dalį, tai ją, išskyrus kreditorių ir laiduotoją, pasirašo dar ir skolininkas.

2.2. Laidavimo akcesoriškumas

Civilinio kodekso 6.76 straipsnio 2 dalis įtvirtina laidavimo sutarties akcesoriškumą: laidavimas yra papildoma (šalutinė) prievolė. Pagrindinis laidavimo sutarties akcesorinis požymis yra tai, kad iš laidavimo atsirandanti prievolė yra priklausoma nuo ją užtikrinamos pagrindinės prievolės ir negali jos viršyti. Taip pat akcesorinė laiduotojo prievolė pasižymi nuspėjamumu, todėl laiduotojo prievolės dydis negali viršyti skolininko, už kurį laiduota, prievolės dydžio. Šie laidavimo požymiai apibūdina laiduotojo teisių apsaugą. Prievolės, kylanti iš laidavimo sutarties, turinys yra laiduotojo įsipareigojimas, skolininkui pažeidus laidavimu užtikrintą prievolę, įvykdyti ją kreditoriui kartu su skolininku. Šios prievolės prieš kreditorių mastą paprastai nulemia skolininko atsakomybės už prievolės pažeidimą mastas. Kitoks laiduotojo atsakomybės mastas gali būti nustatytas laidavimo sutartyje, kai laiduotojas prisiima ne visišką, o dalinę atsakomybę už skolininką. Jeigu laidavimo sutartyje nenustatyta kitaip, tai laiduotojas už skolininką atsako prieš kreditorių taip pat ir tokiu pat mastu, kaip ir skolininkas (CK 6.78 straipsnio 2 dalis)⁵⁵.

Pavyzdžiui, jeigu dėl įtvirtinto teisinio reglamentavimo modifikuojasi (sumažėja) laidavimu užtikrinta skolininko prievolė, tai atitinkamai modifikuojasi (sumažėja) ir solidarioji laiduotojo akcesorinė prievolė, kylanti iš laidavimo sutarties, nes laiduotojas negali būti atsakingas didesniu mastu negu skolininkas⁵⁶.

Laidavimo prievolės akcesoriškas požymis taip pat reiškia, kad, kai pasibaigia pagrindinė prievolė arba ji pripažįstama negaliojančia, pasibaigia ir laidavimas (CK 6.76 straipsnio 2 dalis). Įtvirtinta taisyklė parodo, kad laidavimo sutartis yra glaudžiai ir neatsiejamai susijusi su pagrindine prievole ir tik nuo jos priklauso laidavimo galiojimas. Negaliojant pagrindinei prievolei ar jai pasibaigus, pavyzdžiui pritaikius įskaitymą, novaciją⁵⁷, ar atleidus skolininką nuo prievolės vykdymo, negalioja arba pasibaigia laidavimo sutartis. Jeigu

⁵⁵ LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

⁵⁶ LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. G. D., R. D., Nr. 3K-7-61/2011.

⁵⁷ Novacija reiškia esamos prievolės pasibaigimą dėl naujos prievolės sukūrimo. Nauja prievolė novacijoje reiškia skirtingą prievolės dalyką, skirtingą įvykdymo būdą ar skolininko arba kreditoriaus pakeitimą nauju (CK 6.141str. 1d.), plačiau: LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB bankas „Hansabankas“ v. M. D., Nr. 3K-3-553/2008.

pagrindinės prievolės nebegalima priverstinai įvykdyti, nes pasibaigęs ieškinio senaties terminas, tai nebegalima reikalauti, kad ją įvykdytų ir laiduotojas⁵⁸.

Laidavimo sutarties akcesoriškumas taip pat labai svarbus laiduotojui ginantis nuo jam pareikštų kreditoriaus reikalavimų, nes tai nulemia, kokiais būdais galima gintis bei galimybę gintis nuo reikalavimo tais pačiais argumentais, kuriuos galėtų reikšti ir pagrindinis skolininkas. LR CK 6.82 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad laiduotojas turi teisę pareikšti kreditoriaus reikalavimui visus atsikirtimus, kuriuos galėtų reikšti skolininkas. Laiduotojas nepraranda teisės atsikirsti net ir tuo atveju, kai skolininkas atsikirsti atsisako arba pripažįsta savo prievolę. To paties straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad laiduotojas turi teisę įgyvendinti visas kitas teises, kuriomis gali naudotis skolininkas (ginčyti skolą, taikyti įskaitymą, sustabdyti prievolės vykdymą ir t. t.), išskyrus tas, kurios išimtinai susijusios su skolininko asmeniu. Vadinas, laiduotojas gali reikšti kreditoriui tiek materialinio teisinio pobūdžio, tiek ir procesinio teisinio pobūdžio atsikirtimus, kuriuos galėtų pareikšti ir pagrindinis skolininkas. Ši laiduotojo atsikirtimo galimybė glaudžiai susijusi su LR CK 6.83 straipsnio 1 dalyje įtvirtintu teisiniu reguliavimu, pagal kurį įvykdžiusiam prievolę laiduotojui pereina visos kreditoriaus teisės pagal šią prievolę, taip pat su LR CK 6.83 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta kreditoriaus pareiga, kai laiduotojas įvykdo prievolę, perduoti skolininkui reikalavimą patvirtinančius dokumentus, taip pat šį reikalavimą užtikrinančias teises⁵⁹.

2.3. Laiduotojo solidarumas

Jeigu ko kito nenustato laidavimo sutartis, tai, skolininkui laiku neįvykdžius pagrindines prievoles, skolininkas ir laiduotojas atsako kreditoriui kaip solidariąją prievolę turintys bendraskoliai (CK 6.81 straipsnio 1 dalis). Solidariosios prievolės nustatomos tam, kad kreditorius turėtų užtikrinimą, jog vieno skolininko prievolės neįvykdymas neturės įtakos prievolės įvykdymui, nes tokiu atveju kreditorius galės reikalauti, kad prievolę įvykdytų kitas bendraskolis. Pastebėtina, kad solidariosios prievolės institutas laidavimo sutartyje leidžia apsaugoti kreditoriaus interesus ir tuomet, kai yra tik vienas pagrindinės prievolės skolininkas, susitariant dėl papildomos (šalutinės) prievolės, kurios skolininkas atsakys solidariai su pagrindinės prievolės skolininku. Laidavimo sutartis, kaip jau buvo minėta, susideda iš dviejų prievolių – pagrindinės prievolės, siejančios skolininką ir kreditorių, bei šios pagrindinės prievolės papildomos (šalutinės) prievolės, siejančios laiduotoją ir kreditorių (CK 6.76 straipsnio 2 dalis). Lietuvos Aukščiausiasis Teismas savo praktikoje ne vieną kartą

⁵⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.118.

⁵⁹ LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

yra paminėjęs, kad nors CK 6.81 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog laiduotojas ir pagrindinis skolininkas atsako solidariai, tačiau laiduotojo solidarioji pareiga atsiranda tik tuo atveju, jeigu pagrindinis skolininkas neįvykdo prievolės (CK 6.76 straipsnio 1 dalis). Tai – laiduotojo prievolės, kaip papildomo civilinio teisinio santykio (šalutinio, esančio šalia pagrindinio prievolinio teisinio santykio), požymis. Solidariosios laiduotojo pareigos ypatumas tas, kad tokiu atveju laiduotojas nedisponuoja teise reikalauti, jog kreditorius pirmiausia nukreiptų išieškojimą į konkretų pagrindinio skolininko turtą (CK 6.80 straipsnio 2 dalis), priešingai, LR CK 6.6 straipsnio 4 dalyje įtvirtinta, kad esant solidariajai prievolei, kreditorius turi teisę reikalauti, kad prievolę įvykdytų tiek visi ar keli skolininkai bendrai, tiek bet kuris iš jų skyrium, be to, tiek ją visą, tiek jos dalį⁶⁰. Vadinasi, kreditorius savo reikalavimą gali iš karto reikšti laiduotojui ir savaime neturi pareigos reikalavimo reikšti pagrindiniam skolininkui, kadangi tai nulemta solidarios prievolės ypatumais.

Nors laiduotojas, kaip solidarūs bendraskolis, turi prieš kreditorių solidariąją prievolę, tačiau vien prievolės solidarumas, atsižvelgiant į pirmiau nurodytus laidavimo ypatumus bei tai, kad prievolės solidarūs (su skolininku) pobūdis reiškia jos nedalomumą (ne dydžio, o subjektų prasme), nepaneigia ir nepanaikina laiduotojo prievolės akcesorinio pobūdžio ir tuo nulemtų jos ypatumų⁶¹.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas civilinių bylų skyriaus teisėjų plenarinės sesijos nutarime civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011 išaiškino, kad laiduotojo prievolės akcesoriškumas reiškia šios prievolės apimties priklausomumą nuo užtikrintos prievolės apimties, o solidarumas – kreditoriaus pasirinkimo teisę – kam ir kaip pareikšti reikalavimą⁶².

Paprastai, kai prievolė neįvykdyta, tai skolininkas ir laiduotojas atsako solidariai. Jeigu laidavimo sutartyje nustatyta, kad laiduotojo prievolė yra subsidiari, kitaip sakant, kai laiduotojas atsako tik tuomet, jeigu pagrindinis skolininkas neturi turto, kurio sąskaita galima įvykdyti prievolę, tai kreditorius pirmiausia turi pareikalauti, kad prievolę įvykdytų pagrindinis skolininkas. Tuo tarpu laiduotojas turi teisę reikalauti, jog kreditorius pirmiausia nukreiptų išieškojimą į konkretų pagrindinio skolininko turtą, išskyrus atvejus, kai laiduotojas šios teisės yra aiškiai atsisakęs (CK 6.80 straipsnio 2 dalis)⁶³. Minėtame straipsnyje taip pat

⁶⁰ LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011; LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. G. D., R. D., Nr. 3K-7-61/2011.

⁶¹ LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. G. D., R. D., Nr. 3K-7-61/2011.

⁶² LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

⁶³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. R.K., D.K., Nr. 3K-7-364/2010.

nustatyta, kad, jeigu kreditorius nepasinaudojo laiduotojo nurodymu ir pirmiausia nenukreipė išieškojimo į nurodytą konkretų pagrindinio skolininko turtą, tai kreditorius atsako už po to atsiradusį pagrindinio skolininko nemokumą tiek, kiek yra vertas laiduotojo nurodytas turtas. Tačiau nurodytas turtas neturi būti areštuotas, įkeistas ar kitaip apsunkintas, o turi būti toks, iš kurio kreditorius realiai galėtų reikalauti išieškojimo.

Taigi pagal bendrą taisyklę laiduotojas su skolininku kreditoriui atsako solidariai, nebent susitarta, kad laiduotojo atsakomybė yra subsidiari. Tas pats pasakytina ir apie bendrai laidavusius asmenis, kurie kreditoriui atsako solidariai, nebent ką kita nustato laidavimo sutartis (CK 6.81 str. 3 d.).

2.4. Laidavimo pabaiga

LR CK 6.87 straipsnyje įtvirtinti bendrieji laidavimo pasibaigimo momentai, numatant šešis atvejus. Laidavimas baigiasi:

- ✓ kai baigiasi ir jo užtikrinama prievolė,
- ✓ kai miršta laiduotojas,
- ✓ kai sutampa laiduotojas ir skolininkas (nebent kreditorius suinteresuotas, kad laidavimas liktų galioti),
- ✓ kai iš esmės pasikeičia prievolė ir dėl to be laiduotojo sutikimo padidėja jo atsakomybė arba atsiranda kitos laiduotojui nepalankios pasekmės, išskyrus atvejus, kai laidavimo sutartis numato ką kita,
- ✓ kai skola pagal laidavimu užtikrintą prievolę perkeliama kitam asmeniui, o laiduotojas nedavė sutikimo kreditoriui laiduoti ir už naująjį skolininką,
- ✓ kai kreditorius be pagrindo atsisako priimti skolininko arba laiduotojo pasiūlytą tinkamą prievolės įvykdymą.

Kadangi laidavimas yra papildoma, šalutinė prievolė ir neatsiejama nuo pagrindinės prievolės, tai minėto straipsnio 1 dalyje numatytas laidavimo sutarties pasibaigimas kartu su pagrindine prievole, nesvarbu koks būtų pagrindinės prievolės pasibaigimo pagrindas. Tai yra bendroji laidavimo pasibaigimo taisyklė. Kaip pavyzdį galima pateikti LAT plenarinės sesijos nutarimą⁶⁴, kuriame pasakyta, kad užbaigus bankroto bylą skolininkas likviduojamas ir išregistruojamas iš juridinių asmenų registro (ĮBĮ 32 straipsnio 5-6 dalys), tai pagrindinio skolininko prievolė yra laikoma pasibaigusia (CK 6.128 straipsnio 3 dalis) ir tuo pačiu metu paprastai baigiasi laidavimas (CK 6.87 straipsnio 1 dalis).

⁶⁴ LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

Laidavimo sutartis taip pat pasibaigia, kai miršta laiduotojas, jeigu jis fizinis asmuo, arba yra likviduojamas – juridinio asmens atveju. Laiduotojo teisių perėmėjai nepaveldi laiduotojo pareigos, nebent laiduotojui dėl prievolės įvykdymo buvo pareikštas ieškinys iki jo mirties. Šitai aiškinama tuo, kad laiduojama už konkretų skolininką, kurį su laiduotoju gali sieti specifiniai, asmeninio pobūdžio santykiai⁶⁵.

Laidavimas gali taip pat pasibaigti, kai laiduotojas ir skolininkas sutampa, bet tai priklauso nuo kreditoriaus valios. Jeigu kreditorius reikalauja, tai laidavimas lieka galioti, jeigu ne, tai laidavimo sutartis pasibaigia. Toks atvejis galimas, kai laiduotojas tampa vieninteliu skolininko įpėdiniu, tačiau jo atsakomybė už palikėjo skolas nėra ribojama tik paveldėtu turtu⁶⁶. Kaip dar vieną pavyzdį galima pateikti neribotos atsakomybės įmonės bankrotą, kai už įmonės prievolės laiduoja savininkas. Tuo momentu, kai savininkui - laiduotojui atsiranda prievolė kaip neribotos atsakomybės įmonės dalyviui, galima konstatuoti skolininko ir laiduotojo sutaptį. Likvidavus neribotos atsakomybės įmonę, kreditoriui neapsimokėtų reikalauti, kad laidavimo sutartis liktų galioti, nes likvidavus tokią įmonę, pasibaigia pagrindinė prievolė, todėl baigiasi ir šalutinė akcesoriška laiduotojo prievolė⁶⁷.

Aptariamo straipsnio 4 dalyje numatyta, kad laidavimas baigiasi, jeigu iš esmės pasikeičia prievolė ir dėl to be laiduotojo sutikimo padidėja jo atsakomybė arba atsiranda kitos, laiduotojui nepalankios pasekmės, išskyrus atvejus, kai laidavimo sutartis numato ką kita. Šioje normoje yra nustatytos dvi laidavimo pasibaigimo sąlygos: kada laidavimas baigiasi ir jų išimtis. Laidavimas baigiasi, jeigu, pirma, prievolė pasikeičia iš esmės ir, antra, prievolės pasikeitimo iš esmės rezultatas yra nepalankus laiduotojui. Pastaroji sąlyga veikia nesant laiduotojo sutikimo, o nepalankios sąlygos neapibrėžtos baigtiniu sąrašu. Iš normatyvinės nuostatos aišku, kad viena iš nepalankių pasekmių reikšimosi formų yra laiduotojo atsakomybės padidėjimas. Laiduotojo atsakomybė gali padidėti, kai, pavyzdžiui, pratęsimas pagrindinės prievolės galiojimo terminas ir dėl to gali padidėti tiek palūkanos, tiek netesybos⁶⁸. Kitaip pasireiškiančias nepalankias laiduotojui pasekmes konkrečiu atveju turi apsvarstyti teismas ir nuspręsti, ar jos sudarytų pagrindą laidavimui pasibaigti.

Nagrinėjamoje normoje taip pat nustatyta išimtis, kai laidavimas nesibaigia ir esant prievolės pasikeitimui iš esmės, nors padidėja laiduotojo atsakomybė arba atsiranda kitos, laiduotojui nepalankios pasekmės. Šis atvejis leidžia laidavimo sutartyje numatyti ką kita. Jeigu laidavimo sutartimi laiduotojas iš anksto ir besąlygiškai sutinka, kad būtų pakeičiama sutartis, kuri nustato prievolę, jos vykdymo tvarką ir sąlygas, tai nėra pagrindo laidavimui pasibaigti, nes

⁶⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.128.

⁶⁶ Ten pat.

⁶⁷ Plačiau: LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB banko „NORD/LB Lietuva“ v. R. K., Nr. 3K-3-508/2007.

⁶⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.129.

laiduotojas sutinka su prievolės keitimu, jo padėties pabloginimu, bet dėl to nesiekia naudotis laidavimo pasibaigimu LR CK 6.87 straipsnio 4 dalimi nustatytais sąlygomis⁶⁹.

Viena iš laidavimo bendrųjų taisyklių yra ta, kad laiduojama už konkretų asmenį, todėl perkėlus skolą kitam skolininkui, laidavimo sutartis pasibaigia. Tačiau numatyta išimtis, kad laiduotojas su kreditoriumi gali susitarti tiek sudarant laidavimo sutartį, tiek perkėlus skolą, kad laiduotojas laiduoja už bet kurį asmenį arba už naująjį skolininką.

Kaip vienas iš laidavimo pabaigos momentų numatytas taip pat specialus atvejis, kai kreditorius nepagrįstai atsisako priimti tinkamą prievolės įvykdymą iš skolininko arba laiduotojo. Norint pasinaudoti šio laidavimo pabaigos momentu turi būti įrodytos dvi sąlygos, pirma, kreditoriui buvo siūloma priimti tinkamą įvykdymą, antra, kreditorius nepagrįstai jo atsisakė.

Pagal laidavimo galiojimo trukmę civilinis kodeksas šį institutą rūšiuoja į terminuotą ir neterminuotą laidavimą. Terminuotu laidavimu galima laiduoti už esamas ir būsimas prievoles. Terminuoto laidavimo ypatumas tas, kad laiduojama tik konkrečiam laiko tarpui. Skolininko mokumas ir jo finansinis pajėgumas įvykdyti prievolę gali keistis, todėl apdairus laiduotojas, numatydamas ateities nežinomybę ir skolininko finansinės būklės pasikeitimo galimybę, apsidraudžia. CK 6.88 straipsnio 1 dalis išskiria du terminuoto laidavimo atvejus:

- ✓ kai laiduojama tam tikram laikui arba
- ✓ laidavimu užtikrinama terminuota prievolė.

Jeigu kreditorius per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią suėjo laidavimo terminas ar prievolės įvykdymo terminas, nepareiškia laiduotojui ieškinio, laidavimas baigiasi. Tuo tarpu terminuotas laidavimas, kuriuo užtikrinta būsima prievolė, baigiasi suėjus laidavimo terminui, jeigu prievolė iki šio termino pabaigos neatsirado (CK 6.88 str. 2 d.). Šiuo atveju trijų mėnesių senaties terminas netaikomas, kadangi nėra laidavimo užtikrintos prievolės.

Jeigu laidavimo sutartis neatitinka terminuoto laidavimo požymių, tai laidavimas – neterminuotas. LR CK 6.89 straipsnio 1 dalyje numatyti trys tokie momentai, kai laiduota nenustatytam laikui, taip pat, kai prievolės įvykdymo terminas nenurodytas arba apibūdintas pareikalavimo momentu. Tokiu atveju laidavimas baigiasi suėjus dvejiems metams nuo laidavimo sutarties sudarymo dienos, jeigu kreditorius per dvejus metus nuo laidavimo atsiradimo dienos nepareiškia laiduotojui ieškinio. Neterminuotu laidavimu galima užtikrinti ir būsimos prievolės užtikrinimą, tokiu atveju laidavimas gali būti panaikintas pareiškimu praėjus trejiems metams po jo atsiradimo, jeigu per šį laikotarpį prievolė neatsirado. Panaikinti tokiam laidavimui reikalingas raštiškas laiduotojo pranešimas skolininkui ir kreditoriui. Jeigu tokio pareiškimo nėra, laidavimas lieka galioti. Būsimos prievolės užtikrinimas dažniausiai taikomas

⁶⁹ Plačiau: LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB bankas „Hansabankas“ v. M. D., Nr. 3K-3-553/2008.

kreditavimo sutarčių atveju, nes bankas, prieš suteikdamas kreditą, dažniausiai prašo pateikti laidavimo sutartį⁷⁰.

Terminuoto ir neterminuoto laidavimo numatyti terminai yra naikinamieji (išskyrus būsimos prievolės neterminuoto laidavimo) ir teismas jų negali atnaujinti⁷¹. Pagal bendrąją taisyklę laidavimas pasibaigia tuo pačiu metu, kada pasibaigia juo užtikrinta prievolė. Atkreipiamas dėmesys, kad, nors LR CK 6.88 ir 6.89 straipsniai nustato terminuoto ir neterminuoto laidavimo pabaigos terminus, tačiau LR CK nedraudžia šalims abipusiu susitarimu pakeisti nurodytus terminus. Pavyzdžiui, sutarties šalys gali susitarti, kad, kai paskolos ar kreditavimo sutartyje nustatytu terminu prievolė neįvykdyta, o laiduotojas ir kreditorius yra susitarę, jog laidavimas galioja iki visiško paskolos grąžinimo, tai šiuo atveju LR CK 6.88 straipsnio 1 dalyje nustatytas prievolės pabaigos terminas nebus taikomas, bet prievolės įvykdymo užtikrinimo priemonė galios tol, kol bus grąžinta visa paskola. Taip pat pastebėtina, kad laidavimo galiojimo iki visiško užtikrintos prievolės įvykdymo nustatymas atitinka laidavimo kaip papildomos, šalutinės ir nuo pagrindinės prievolės priklausančios prievolės pobūdį, kadangi kol nebus įvykdyta pagrindinė prievolė, tol galios ir jos užtikrinama prievolė⁷². Todėl laidavimo termino nustatymas konkrečioje sutartyje priklauso nuo kreditoriaus ir laiduotojo išreikštos valios.

Apibendrinant skyrių galima teigti, kad laidavimas – tai ganėtinai svarbus prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, esant pakankamam laiduotojo finansiniam pajėgumui, veiksmingai mažinantis kreditoriaus riziką. Laidavimas suteikia greitą ir gerą galimybę patenkinti reikalavimą tiek iš skolininko, tiek iš laiduotojo turto. Pabrėžtina, kad laiduotojas atsako tokiu pat mastu, kaip ir pagrindinis skolininkas, o svarbiausias laidavimo bruožas, tai jo akcesoriškumas, priklausomumas ir neatsiejamumas nuo pagrindinės prievolės.

⁷⁰ Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė... ten pat. P.69.

⁷¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.130-131.

⁷² LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. P. B., D. B., Nr. 3K-7-229/2009.

3. GARANTIJOS SAMPRATA, SKIRSTYMAS IR PAGRINDINIAI BRUOŽAI

3.1. Garantijos sąvoka ir skirstymas

Kaip jau buvo minėta pirmame skyriuje, garantija – tai plačiai naudojama ir visuotinai pripažinta kredito ir kitų prievolių rizikos mažinimo priemonė, ypač naudinga, kai kyla abejonių dėl skolininko finansinio pajėgumo. Pradedant nagrinėti garantijos institutą, reikėtų apibrėžti, kas tai garantija.

Sąvoka *garantija* suprantama labai plačiai. Paprastai žodžiu *garantija* vadinamas kiekvienas žodinis arba rašytinis vieno asmens patvirtinimas fakto, kuriuo kitas asmuo pasikliauja. Kartais žodžiu *garantija* vadinamas pasižadėjimas ką nors padaryti ar atlikti. Tai gali būti pardavėjo prisiimama atsakomybė už atlikto darbo kokybę, pažadant nemokamai pašalinti gedimus, arba atsakomybė klientui už parduoto daikto patikimumą bei atitiktį paskirčiai. Ieškant garantijos sąvokos galima sutikti įvairių jos apibrėžimų. Pavyzdžiui, Lietuvos Respublikos muitinės įstatyme garantija suprantama kaip sąvokos „prievolių įvykdymo užtikrinimas“ atitikmuo⁷³. Tačiau šiuo metu galiojančio LR CK prasme garantija suprantama kur kas siauriau.

LR CK garantiją apibrėžia, kaip vienašalį garanto įsipareigojimą garantijoje nurodyta suma visiškai ar iš dalies atsakyti kitam asmeniui – kreditoriui, jeigu asmuo – skolininkas prievolės neįvykdys ar ją įvykdys netinkamai, ir atliginti kreditoriui nuostolius tam tikromis sąlygomis (skolininkui tapus nemokiam ir kitais atvejais). Pažymint prie to, kad garanto atsakomybė yra subsidiari (LR CK 6.90 str. 1 dalis).

Iš minėto apibrėžimo matyti, kad garantija – tai sąlyginis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, priklausantis nuo skolininko tinkamo arba netinkamo prievolės vykdymo. Tačiau to paties straipsnio 2 dalis sako, kad garanto prievolė kreditoriui nepriklauso nuo pagrindinės prievolės, kurios įvykdymui užtikrinti išduota garantija, net ir tais atvejais, kai garantijoje ta prievolė nurodyta. Darytina išvada, kad Lietuvos Respublikos Civilinio kodekso tame pačiame straipsnyje įtvirtintos dvi garantijos rūšys, t.y. priklausančios nuo skolininko prievolės netinkamo įvykdymo ir nepriklausančios nuo prievolės įvykdymo. Šios dvi garantijos rūšys detaliau reglamentuotos LR CK 6.90 – 6.92 straipsniuose, tačiau, kaip matyti iš tolesnio garantijos instituto nagrinėjimo, nėra logiškai ir nuosekliai išdėstytos.

Analizuojant garantijos institutą, reglamentuotą Lietuvos Respublikos ir kitų šalių teisėje, esant įvairiausių sutarčių rūšių, sudarant daugybę sandorių, galima pastebėti šio instituto

⁷³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB DK „Hermis-draudimas“ v. Klaipėdos teritorinė muitinė, Nr.3K-7-180/2001.

įvairiapusiškumą ir skirstymą į įvairias rūšis. Pavyzdžiui, Roeland F. Bertrams sako, kad įprasta išskirti dviejų pagrindinių rūšių garantijas: vienas, kurios užtikrina finansinius įsipareigojimus ir kitas, kurios suteikia saugumą nefinansiniams įsipareigojimams. Pirmo tipo garantijos užtikrina finansinius įsipareigojimus, pavyzdžiui, dėl suskirstytos į dalis pirkimo kainos sumokėjimo arba skolos, gautos iš kredito linijos su palūkanomis, grąžinimo. Antrojo tipo (nefinansinių įsipareigojimų) garantijos užtikrina tokias prievolės, kaip prekių pristatymą pardavėjui arba statybos bendrovės projekto užbaigimą⁷⁴.

Analizuojant civilinį kodeksą ir LAT praktiką darytina išvada, kad daug svarbesnis garantijos skirstymas pagal jos ryšį su užtikrinama prievole. Pagal šį skirstymą garantijos skirstomos į dvi pagrindines grupes⁷⁵:

- sąlygines garantijas (angl. „*conditional guarantee*“), kitaip vadinamos akcesorinės, priklausomos garantijos, ir
- nepriklausomas garantijas (angl. „*independent guarantee*“), geriausiai žinomos kaip (pirmo) reikalavimo garantijos (angl. „*(first) demand guarantee*“), LAT praktikoje sutinkamas finansinės garantijos pavadinimas⁷⁶.

Pavyzdiniu garantijos atskyrimu, pagal jos ryšį su užtikrinama prievole, į sąlyginę ir nepriklausomą garantiją, taip pat minėtų rūšių reglamentavimu tarptautiniu mastu laikyčiau Tarptautinių prekybos rūmų (toliau ICC⁷⁷) išleistas taisykles. Sąlygines garantijas reglamentuoja 1978 metų Vieningos ICC taisyklės dėl sutartinių garantijų (toliau URCG)⁷⁸, o nepriklausomas garantijas 1992 metų Vieningos ICC taisyklės dėl garantijų pagal pirmą pareikalavimą (toliau URDG)⁷⁹. Kaip bebūtų gaila, šios taisyklės yra neprivalomos, rekomendacinio pobūdžio (angl. „*soft law*“), todėl šalims privalomos tampa tik tuomet, kai tai nurodoma pačioje garantijoje. Šios sutartys puikiai atskleidžia sąlyginės ir nepriklausomos garantijos ribas.

Pažymėtina, kad pagal URCG taisyklių 2 straipsnį sąlyginės garantijos skirstomos į tris rūšis:

- pasiūlymo garantija (angl. *tender guarantee*);
- sutarties įvykdymo garantija (angl. *performance guarantee*);
- mokėjimo pagal pareikalavimą garantija (angl. *payment under demand guarantee*).

⁷⁴ Bertrams R. *Bank Guarantees in International Trade...* idem. P.37.

⁷⁵ Grath A. *The handbook of international trade and finance...* idem. P.71.

⁷⁶ LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje VŠĮ „Centrinė projektų valdymo agentūra“ v. UADB „Industrijos garantas“, Nr. 3K-3-172/2007.

⁷⁷ angl.: International Chamber of Commerce.

⁷⁸ ICC Uniform Rules for Contract Guarantees, International Chamber of Commerce Publication No. 325. 1978.

⁷⁹ ICC Uniform Rules for Demand Guarantees, International Chamber of Commerce Publication No. 458. 1992.

Nepaisant tokio skirstymo, jas išdavęs garantas, kreditoriui atsako garantijoje nurodyta suma, jeigu skolininkas neįvykdo savo įsipareigojimų arba netinkamai juos įvykdo. Galima pažymėti, kad panaši sąlyga apibrėžta ir LR CK 6.90 str. 1 d.

Iš kitos pusės, nepriklausomos garantijos esmę atskleidžia URDG taisyklių 2 straipsnio a dalis. Garantija pagal pareikalavimą (toliau – Garantija) reiškia bet kokią banko, draudimo bendrovės ar kito juridinio ar fizinio asmens (toliau – Garantas) raštiška forma išduotą garantiją (angl. *guarantee*), pasižadėjimą (angl. *bond*) ar kitą mokėjimo įsipareigojimą (angl. *payment undertaking*), nepriklausomai nuo to, kaip jis pavadintas ar apibūdintas, kuriuo įsipareigojama sumokėti pagal pateiktą, įsipareigojimo sąlygas atitinkantį raštišką reikalavimą mokėti, ir kitus dokumentus, kurie gali būti numatyti Garantijoje (pavyzdžiui, teismo arba arbitražo sprendimas), jeigu toks įsipareigojimas išduotas:

1. vienos šalies (toliau vadinamos Pareiškėju) prašymu arba nurodymu ir atsakomybe; arba
2. banko, draudimo bendrovės arba kito juridinio ar fizinio asmens (toliau vadinamo Emitentu) prašymu arba nurodymu ir atsakomybe, veikiančių Pareiškėjo nurodymu kitos šalies (toliau vadinamos Garantijos gavėju) naudai.

Pastebėtina, kad nepriklausomos garantijos apibrėžimas įtvirtintas ICC taisyklėse labai panašus su LR CK 6.90 straipsnio 2 dalies norma. Darytina išvada, kad garantijos skirstymas į sąlygines ir nepriklausomas galime rasti ne tik vidaus teisinėje sistemoje, bet ir analizuojant tarptautinę teisę, kurios praktika ir patirtimi vadovautasi, bei buvo imamas pavyzdys priimant dabartinį LR CK. Žemiau bus aptariami tiek sąlyginės, tiek ir nepriklausomos garantijos bruožai.

3.2. Bendri priklausomos ir nepriklausomos garantijos ypatumai

Analizuojant bendrus tiek sąlyginės, tiek ir nepriklausomos garantijos bruožus pirmiausia reikėtų aptarti, kokie subjektai garantijos atveju gali užtikrinti prievolės neįvykdymą kreditoriui. Garantas gali būti bet kuris veiksnus asmuo, išskyrus įstatymo nustatytas išimtis. Pavyzdžiui, garantai negali būti viešieji juridiniai asmenys, jeigu garantija prieštarauja jų specialiajam civiliniam teismumui (LR CK 2.74 str. 2 d.⁸⁰). Jeigu garantas yra bankas ar kita kredito įstaiga, garantija laikoma specialia ir jai papildomai taikomi LR CK 6.93-6.97 straipsniai⁸¹. Minėti straipsniai reglamentuoja nepriklausomos garantijos rūšį – banko garantiją. Vienas iš banko garantijos bruožų, toks, kad ją gali išduoti tik bankai arba kitos kredito įstaigos. Tačiau, kaip buvo paminėta LAT praktikoje, draudimo įmonei išdavus garantijas, kuriose

⁸⁰ LR CK 2.74 str. 2 dalyje nustatyta, kad viešieji juridiniai asmenys turi specialųjį teismumą, t. y. jie gali turėti ir įgyti tik tokias civilines teises ir pareigas, kurios neprieštarauja jų steigimo dokumentams ir veiklos tikslams.

⁸¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.131-132.

garanto įsipareigojimų apimtys prilygsta banko garantijai, tokia draudimo įmonė negali atsisakyti vykdyti prisiimtų įsipareigojimų⁸². Darytina išvada, kad jeigu įsipareigojimų apimtis prilygsta banko garantijai, tai ją išdavęs kitas subjektas (ne bankas ar kredito įstaiga) privalės vykdyti prisiimtus įsipareigojimus.

Tą patį galima pasakyti ir apie priklausomas ir nepriklausomas garantijas, kurias gali išduoti kiekvienas subjektas (aišku, jeigu tai neprieštaruja jų civiliniam teismumui). To patvirtinimą galima rasti ir teismų praktikoje: „aplinkybė, kad garantas - atsakovas UAB „Kauno Eintrijus“ 2008 m. gruodžio 18 d. raštu – finansine garantija įsipareigojo apmokėti reikalaujamą sumą vien pagal ieškovo UAB „Kautra“ reikalavimo pateikimo faktą be jokių išlygų, reiškia garantijos pagal pirmąjį pareikalavimą sudarymą ir garanto duotą besąlyginį išankstinį sutikimą išmokėti reikalaujamą sumą”⁸³.

Pažymėtina, kad analizuojant garantiją, pagal asmenų valios sudaryti ją skaičių, galime prieiti išvadą, kad garantijai sudaryti pakanka tikrai garanto valios būti atsakingam už prievolės įvykdymą, kai pagrindinis skolininkas jos neįvykdo, ar įvykdo ją netinkamai. Todėl dėl vienašalio garanto įsipareigojimo užtikrinti prievolę, garantija yra laikytina vienašaliu sandoriu. Tačiau, jeigu sandoriui pritaras kreditorius ar skolininkas, garantija netaps negaliojanti.

Labai svarbu pažymėti, kad įvykdęs prievolę už skolininką, garantas įgyja atgręžtinio reikalavimo teisę skolininkui (LR CK 6.90 str. 3 d.), kitaip tariant, perima kreditoriaus teises. Civilinės teisės vadovėlyje – prievolių teisėje teigiama, kad garantui, įvykdžiusiam už skolininką prievolę, pereina kreditoriaus teisės regreso tvarka⁸⁴. Tą pačią informaciją pateikia civilinio kodekso komentaras, nurodantis, kad garantas įvykdęs už skolininką prievolę, regreso tvarka perima kreditoriaus teises, t.y. įvyksta subrogacija⁸⁵. Nors sunkiai šias sąvokas galima išskirti, manyčiau, kad netikslinga tapatinti regresą ir subrogaciją, kadangi jų reikšmės skirtingos⁸⁶.

Regreso atveju, trečiajam asmeniui įvykdžius prievolę už skolininką, atsiranda nauja prievolė, kai tuo tarpu subrogacijos atveju, nauja prievolė neatsiranda, tiktai pasikeičia šios prievolės šalis toje pačioje, nepasibaigusioje prievolėje, kitaip sakant, atsistojama į kito „batus“⁸⁷. Vadinas, pasak vadovėlių autoriaus, garantijos sutarties atveju, pasibaigia prievolė tarp kreditoriaus ir skolininko, o atsiranda visiškai nauja prievolė tarp garanto ir skolininko. Kadangi garantas užtikrina prievolės įvykdymą kreditoriui už skolininką, tai įvykdžius šią

⁸² LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „NCC Statyba“ v. UAB „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-346/2005.

⁸³ Kauno apygardos teismo 2010 m. gruodžio 9 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Kautra“ v. UAB „Eintrijus“, UAB „Kauno Eintrijus“, Nr. 2A-1965-605/2010.

⁸⁴ Plačiau: Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė... ten pat. P.73.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.132.

⁸⁶ Plačiau: LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos draudimas“ v. J. B., A. B., R. Š., Nr. 3K-3-392/2011.

⁸⁷ Mitchell Ch., Watterson S. Subrogation: law and practice. Oxford: Oxford University Press, 2007. P.3.

prievolę, autoriaus nuomone, turėtų gauti atgręžtinio reikalavimo teisę būtent už šios konkrečios prievolės įvykdymą, t.y. atsistoti į kreditoriaus vietą, kas atitinka ne regreso, o subrogacijos prasmę. Todėl darytina išvada, kad nauja prievolė neatsiranda, tiktai garantas pasikeičia vietomis su kreditoriumi toje pačioje, nepasibaigusioje prievolėje.

LR CK 6.91 straipsnyje nustatoma garantijos forma, įtvirtinant, kad garantija turi būti rašytinė, o tokio reikalavimo nesilaikymo pasekmė – garantijos negaliojimas. Pastebėtina, kad garantiją sudaryti raštu privaloma visais atvejais, neatsižvelgiant į užtikrinamos prievolės formą, jos sumą ar šalis (LR CK 1.73 str.).

Iš LR CK komentaro sužinome, kad privalomi garantijos turinio rekvizitai yra garanto atsakomybės dydis (garantijos suma), jos terminas, išdavimo data, kreditorius ir skolininkas⁸⁸, tačiau LR CK nenumato specialių reikalavimų garantijos turiniui, palikdamas tai garantijos šalių dispozityviam numatymui. Kaip pavyzdį galima pateikti ICC taisyklės dėl garantijų pagal pirmą pareikalavimą, kurios numato, kad garantijoje turi būti:

- nurodytas skolininkas;
- nurodytas kreditorius;
- nurodytas garantas;
- nuoroda į pagrindinę sutartį, kurioje nurodyta būtinybė išduoti garantiją;
- maksimali suma, kuri turi būti išmokėta ir mokėjimo valiuta;
- terminas, kuriam išduota garantija, arba įvykis, kuriam įvykus garantija pasibaigia;
- sąlygos, kurioms įvykus mokama garantija;
- garanto atsakomybės ribos (ar atsako tik pagrindinė prievolė, ar kartu su papildomomis (pvz. netesybomis, palūkanomis)).

Nors minėtos sąlygos įtvirtintos ICC taisyklėse, reglamentuojančiose nepriklausomą garantiją, tačiau, autoriaus nuomone, jos tinka ir sudarant sutartis dėl sąlyginių garantijų.

Pakankamai svarbus garantijos bruožas, tai garantijos prievolės ribojimas garantijoje nustatyta suma. Ši nuostata įtvirtinta tiek apibudinant sąlyginės garantijos sampratą, tiek nustatant garantijos prievolės ribas. Šis garantijos bruožas svarbus tiek garantui užtikrinančiam prievolę, kuris neturės mokėti daugiau negu nustatyta garantijoje, tiek kreditoriui, kuris iš garanto galės reikalauti konkrečios, garantijos ribų neviršijančios, prievolės įvykdymo sumos. Todėl nustatant garantijos sumą, reikia atsižvelgti ir tiksliai apskaičiuoti kiek kainuos (prievolės neįvykdymo atveju) prievolės neįvykdymas ir su tuo susiję nuostoliai.

Tačiau ši taisyklė turi išimtį – jeigu garantas neįvykdo ar netinkamai įvykdo savo prievolę pagal garantijos sutartį, jo atsakomybės kreditoriui už šio patirtus nuostolius dėl

⁸⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.132.

garantijos pažeidimo neriboja garantijoje nustatyta suma (LR CK 6.92 str. 2 d.). Taip atsitikus garanto atsakomybė gali viršyti garantijoje nurodyta sumą, nes garantas privalės ne tik vykdyti sandorį, bet ir atlyginti kreditoriui atsiradusius nuostolius dėl sandorio neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo.

Analizuojant garantiją reglamentuojančias teisės normas, taip pat remiantis principu, kad šalys savo sutartyje negali keisti ar nustatyti tik tokių sąlygų, kurios prieštarauja imperatyvioms įstatymo normoms, gerai moralei ir viešajai tvarkai, darytina išvada, kad įstatymas nedraudžia šalims nustatyti garantijos ribų, taip sumažinant ar padidinant garanto atsakomybę. Jeigu kreditorius nusprendžia prisiimti didesnę riziką, susijusią su jo skolininko veiksmais, tai negali būti aiškinama kaip garantijos sutarties neteisėtumas. Įstatyme numatyta, kad garantas gali įsipareigoti *visiškai ar iš dalies* atsakyti kreditoriui nurodyta garantijoje suma ir atlyginti nuostolius *tam tikromis sąlygomis*, t. y. šios normos yra dispozityvios ir leidžia garantijos sutarties šalims susitarti savo nuožiūra⁸⁹.

Svarbu pabrėžti, kad, nors garantas prievolę užtikrina konkrečia pinigų suma, tačiau LR CK 6.90 straipsnyje nepasakyta pinigine ar nepinigine skolininko prievole gali užtikrinti garantas. Vadinasi, skolininko prievolė gali būti nepiniginė, pavyzdžiui, atlikti darbus, suteikti paslaugas ar perduoti daiktą, bet jos įvykdymui užtikrinti gali būti panaudotas skolininko ar trečiojo asmens (garanto) įsipareigojimas sumokėti pinigus prievolės neatlikimo atveju. Garantija visada yra pinigų sumokėjimas, bet garanto piniginis įsipareigojimas yra skolininko prievolių įvykdymo užtikrinimo ir piniginių įsiskolinimų padengimo būdas⁹⁰.

Siekiant išvengti dvigubo prievolės įvykdymo, garantui nustatytas reikalavimas, gavus kreditoriaus reikalavimą įvykdyti prievolę, nedelsiant apie tai pranešti skolininkui ir perduoti jam kreditoriaus reikalavimo ir prie jo pridėtų dokumentų kopijas (LR CK 6.92 str. 3 d.). Tačiau tokio reikalavimo neįvykdymas neturi įtakos garantijos galiojimui⁹¹. Taip pat įtvirtinti du atvejai, kada garantas turi teisę atsisakyti tenkinti kreditoriaus reikalavimą. Tokia teisė garantui suteikta, kai kreditoriaus reikalavimas arba prie jo pridėti dokumentai neatitinka garantijos sąlygų, arba pateikti pasibaigus garantijos terminui. Apie atsisakymą tenkinti reikalavimą garantas nedelsdamas turi pranešti kreditoriui (LR CK 6.92 str. 4 d.).

Jeigu garantas sužino, kad garantija užtikrinta pagrindine prievole įvykdyta ar pasibaigė kitais pagrindais, arba pripažinta negaliojančia, apie tai jis privalo nedelsdamas pranešti kreditoriui ir skolininkui. Po tokio pranešimo gavęs pakartotinį kreditoriaus reikalavimą įvykdyti prievolę, garantas reikalavimą turi patenkinti tik tuo atveju, jei kreditorius pateikia įrodymus, jog

⁸⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos draudimas“ v. UAB „ERGO Lietuva“, UAB DK „Lindra“, Nr. 3K-3-460/2005.

⁹⁰ Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija v. UAB „Dormeka“, Nr. 3K-3-512/2009.

⁹¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.133.

prievolė nepasibaigusi ir galioja (LR CK 6.92 str. 5 d.). LR CK komentaro autoriai komentuodami šį straipsnį pasako, kad nustatytos taisyklės atitinka garantijos, kaip savarankiškos prievolės, esmę. Užtikrintos prievolės įvykdymas ar negaliojimas automatiškai nepanaikina garantijos. Ji galioja, kol visiškai paaikėja, kad užtikrinta prievolė tikrai įvykdyta arba tikrai baigėsi. Todėl garantas komentuojamoje normoje numatytą informaciją turi perduoti kreditoriui ir su juo bendradarbiauti. Jeigu kreditorius, gavęs tokia informaciją, pateikia garantui įrodymų, kad prievolė nėra tinkamai įvykdyta ir galioja, garantas privalo ją įvykdyti⁹².

Autoriaus nuomone, minėto straipsnio antras sakiny prietarauja garantijai pagal pareikalavimą, nepriklausomumui ir esmei, kuri užtikrina besąlygišką, nepateikiant papildomų įrodymų, konkrečios sumos sumokėjimą. Tuo tarpu įstatymas reikalauja pateikti papildomų įrodymų apie pagrindinės prievolės nepasibaigimą ir galiojimą. Pastebėtina, kad nesuderinamumo klausimas kilo netgi rengiant LR CK projektą. Seimo Teisės departamento išvadoje pasakyta, kad 6.90 str. 2 dalies nuostata nesuderinama su 6.92 str. 5 d., kurios nuostatos nustato garantijos susietumą su pagrindine prievole⁹³.

Garantijos pabaiga reglamentuota kartu su banko garantijos pabaigos momentais. LR CK 6.96 straipsnio 1 dalis *mutatis mutandis* taikytina ir paprastai garantijai⁹⁴. Minėtas straipsnis nustato 3 garantijos pasibaigimo momentus:

- ✓ kai garantas sumoka kreditoriui garantijoje nurodyta sumą,
- ✓ kai sueina garantijoje nustatytas garantijos terminas ar
- ✓ kai kreditorius atsisako savo teisių pagal garantiją ir grąžina ją garantui arba raštu praneša jam apie atsisakymą.

Apibendrinant bendrus tiek priklausomos garantijos, tiek nepriklausomos garantijos bruožus galime pasakyti, kad garantiją gali išduoti ir gauti bet kuris subjektas, nepriklausomai, ar tai juridinis ar fizinis asmuo, o atsakomybę prieš kreditorių riboja garantijoje numatyta suma ir tik iki garantijos termino suėjimo. Nepaisant bendrų sąlyginės ir nepriklausomos garantijos bruožų ir atsižvelgus į skirtingą jų ryšį su užtikrinta prievole, žemiau bus analizuojamas kiekvienas garantijos institutas atskirai.

3.3. Sąlyginės garantijos samprata ir esminiai bruožai

Kalbant apie sąlygines garantijas, pastebėtina, kad jos priklauso nuo tam tikros sąlygos, todėl tikslinga išaiškinti, kada prievolę galima vadinti sąlygine. Pagal LR CK 6.30 straipsnį,

⁹² Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.133.

⁹³ Pagrindinio komiteto 2000 m. liepos 12 d. išvada dėl Civilinio kodekso šeštosios knygos „Prievolių teisė“ projekto (P-2530)/http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=105060; prisijungimo laikas: 2012-04-23.

⁹⁴ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.135.

sąlyginė prievolė yra tada, kai jos atsiradimas, pasikeitimas ar pasibaigimas siejamas su tam tikra atsirandančia ar neatsirandančia aplinkybe. Tai reiškia, kad prievolės atsiradimas, pasikeitimas ar pasibaigimas priklauso nuo būsimos, tačiau nežinomos, neaiškaus įvykio ar veiksmo. Kol nėra aišku, aplinkybė atsiradusi ar ne, nežinomas ir prievolės likimas⁹⁵.

Jeigu skolininkas prievolės neįvykdo ar ją įvykdo netinkamai, kitaip sakant pažeidžia prievolę, tai nuo to momento išsipildo sąlyga, pagal kurią atsiranda santykiai tarp kreditoriaus ir garanto, ir garantas privalo visiškai ar iš dalies atsakyti kitam asmeniui (kreditoriui). Prievoliniai santykiai tarp kreditoriaus ir garanto pagal garantijos sutartį atsiranda ne nuo šios sutarties sudarymo dienos, o nuo skolininko garantija užtikrintos prievolės pažeidimo momento, t.y. prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo. Todėl negalima sutapatinti pagrindinę prievolę užtikrinančio sandorio (garantijos) sudarymo momento ir prievolės pagal šį sandorį atsiradimo momento⁹⁶.

Kitas svarbus aspektas, tai sąlyginės garantijos galiojimo terminas. Sąlyginė garantija panašiai kaip laidavimas priklauso nuo pagrindinės prievolės. Todėl kyla klausimas, ar pasirašant sąlyginės garantijos sandorį galima nustatyti ilgesnį terminą negu pagrindinės sutarties galiojimas.

Lietuvos Aukščiausiasis Teismas Teisėjų Senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarime pasisakė, kad užtikrinamasis papildomos prievolės pobūdis pasireiškia tuo, kad užtikrinamoji prievolė negali atsirasti be pagrindinės, ji priklauso nuo pagrindinės prievolės ir pasibaigia, pagrindinei prievolei pasibaigus⁹⁷. Toks pasisakymas atrodytų logiškas, kadangi sąlyginės garantijos galiojimas turėtų priklausyti nuo tinkamo arba netinkamo pagrindinės prievolės įvykdymo, tačiau reikia atsiminti, kad šis nutarimas priimtas galiojant 1964 metų CK. Tuo tarpu naujesnėje teismų praktikoje LAT netiesiogiai pasisakė dėl sąlyginės garantijos pabaigos termino savarankiškumo nuo pagrindinės prievolės pabaigos: „Pirmosios instancijos teismas konstatavo, kad atsakovai ir UAB „Ariada“ sudarė garantijos sutartį, pagal kurią atsakovų atsakomybė yra *subsidiari*. Kadangi ieškovas negavo savo reikalavimo patenkinimo iš UAB „Ariada“ turto po bankroto bylos iškėlimo, tai ieškovas įgijo teisę patenkinti reikalavimą iš garantų turto”⁹⁸. Kaip matome, skolininko likvidavimas, o tuo pačiu ir pagrindinės prievolės pasibaigimas neužkerta kelio pasinaudoti prievolės įvykdymu iš subsidiariai atsakingo garanto. Įdomu ar tolesnėje

⁹⁵ Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002. P.84.

⁹⁶ LAT Teisėjų Senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1998 m. rugsėjo 9 d. nutarties, kuria išaiškinta, kaip taikyti Lietuvos Respublikos CK 194 str. 2 d., aprojavimo”, Nr. 11.

⁹⁷ Ten pat.

⁹⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos draudimas“ v. UAB „ERGO Lietuva“, UAB DK „Lindra“, Nr. 3K-3-460/2005.

praktikoje, atsižvelgiant į sąlyginės garantijos priklausimą nuo pagrindinės prievolės, teismas laikysis tokios pozicijos.

Kitas ganėtinai svarbus, priklausomos garantijos požymis, tai jos subsidiarumas. LR CK 6.90 straipsnis imperatyviai nustato, kad garanto atsakomybė yra subsidiari, tą patį reglamentuoja ir LR CK 6.92 straipsnio 1 dalis. Autoriaus nuomone, tos pačios normos atkartojimas yra perteklinis, nebent įstatymo leidėjas norėjo pabrėžti sąlyginės garantijos subsidiarumą, kas yra ganėtinai svarbu. Nepaisant to, toks garantijos instituto reglamentavimas sukelia painiavą. Analizuojant straipsnį apie garanto prievolės ribas (LR CK 6.92 str.) darytina išvada, kad straipsnis nustato bendras ribas sąlyginei bei nepriklausomai garantijai, todėl pagal tokį įtvirtinimą galima daryti išvadą, jog garanto prievolė pagal pirmąjį pareikalavimą irgi yra subsidiari, kas neatitinka šios garantijos požymių (plačiau kitame poskyryje). Dar daugiau, to paties straipsnio 1 dalyje įtvirtinta taisyklė, kad garanto prievolę riboja garantijoje nustatyta suma, kas yra ne tik sąlyginės garantijos bet ir nepriklausomos garantijos požymis.

Kadangi sąlyginės garantijos prievolė yra subsidiari, t.y. papildoma, tai kreditorius reikalavimą pirmiausiai turi pareikšti pagrindiniam skolininkui, o jam atsisakius įvykdyti prievolę arba negavus per protingą laiką jokio atsakymo iš skolininko į pareikštą reikalavimą, gali pareikšti reikalavimą subsidiariai atsakingam skolininkui, šiuo atveju garantui. Subsidiarios atsakomybės principas labai svarbus taip pat vykdant teismo sprendimą. Pirmiausiai priteistų sumų išieškojimas turėtų būti vykdomas iš skolininko turto, o jeigu skolininkas turto neturės, tai tada iš garanto turto⁹⁹. Toks reglamentavimas iš dalies apsaugo garantą. Garantas turėtų jaustis ramus, kadangi žino, kad prieš pareikšdamas jam reikalavimus, kreditorius turės kreiptis į pagrindinį skolininką.

Atkreiptinas dėmesys, kad dabartinis LR CK sąlyginės garantijos reglamentavimą perėmė iš 1964 metų CK. Naujame LR CK, be paminėtų pasikeitimų, atsiradusių 1994 metų Įstatyme, numatytas vienašalis garanto įsipareigojimas ir tik garantijoje nurodyta suma, t.y. neišplečiant prievolės įvykdymo užtikrinimo sumos, taip pat pabrėžiamas nuostolių atlyginimas skolininkui tapus nemokiam ir kitais atvejais. Vadinasi, jeigu prievolė bus neįvykdyta arba netinkamai įvykdyta, tai kreditoriui dėl to atsiradus papildomų nuostolių, garantas privalės juos besąlygiškai atlyginti, aišku, neviršijant garantijoje nurodytos sumos, kuo garantas neprivalėtų daryti galiojant 1964 metų civiliniam kodeksui.

Sąlyginės garantijos pagrindinis bruožas, tai jos veikimas įrodžius, kad skolininkas neįvykdo arba prievolę įvykdo netinkamai, o prieš kreipiantis į garantą, kreditorius reikalavimą turi pareikšti skolininkui.

⁹⁹ LAT CBS 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje T. K. v. V. S., Z. Š., Nr. 3K-3-97/2012.

3.4. Nepriklausomos garantijos samprata ir esminiai bruožai

Nepriklausomos garantijos žinomos daugelyje valstybių, taip pat tarptautinėje verslo praktikoje¹⁰⁰. Vienas iš svarbiausių jų bruožų, ką nurodo ir pavadinimas, tai jų nepriklausomumas. Garantijos pagrindu atsirandanti garantijos prievolė yra savarankiška, palyginti su užtikrinta prievole¹⁰¹. LR CK 6.90 str. 2 d. įtvirtinta, kad garanto prievolė kreditoriui nepriklauso nuo pagrindinės prievolės, kurios įvykdymui išduota garantija, pabrėžiant, kad garantija nepriklauso nuo pagrindinės prievolės netgi tais atvejais, kai garantijoje ji nurodyta.

Aplinkybė, kad pagal sutartį garantas įsipareigojo apmokėti vien pagal kreditoriaus reikalavimo pateikimo faktą be jokių išlygų, reiškia garantijos pagal pirmąjį pareikalavimą sudarymą ir garanto duotą besąlyginį išankstinį sutikimą išmokėti reikalaujamas sumas¹⁰². Paprastai garantijos tekste nurodoma, kad viena sutarties šalis (garantas) sutinka kaip pagrindinis skolininkas, besąlygiškai ir neatšaukiamai įsipareigoti sumokėti be jokių prieštaravimų, nereikalaujant įrodymų ar nurodymų apie tokio prašymo pagrindą ar priežastis, kitai šaliai (kreditoriui) pateikus pirmą reikalavimą, konkrečią pinigų sumą¹⁰³.

Garantijas pagal pirmą pareikalavimą geriausiai iliustruoja šalių sutarties ištrauka pateikiama LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 20 d. nutartyje civilinėje byloje VŠĮ „Centrinė projektų valdymo agentūra“ v. UADB „Industrijos garantas“, Nr. 3K-3-172/2007: „Mes (...) UADB „Industrijos garantas“ (...) neatšaukiamai patvirtiname, kad mes, kaip pagrindinis garantas, o ne tik kaip laiduotojas, (...) perkančiajai organizacijai sumokėsime 75 360 eurų (...). Šią sumą be jokių prieštaravimų ar teisinių procedūrų pervesime (...) gavę jūsų pirmą raštišką pareikalavimą (...), kuriame patvirtinama, (...) kad dėl kokių nors priežasčių buvo nutraukta sutartis. Mes dėl jokių priežasčių nevilkinsime mokėjimo ir jam neprieštaruosime. (...) Mes žinome, kad ši garantija netenka galios ne vėliau kaip po 60 dienų nuo galutinio mokėjimo pagal sutartį“.

Garantija pagal pirmąjį pareikalavimą garantas užtikrina kreditoriui jo turtinių interesų rizikos pagal pagrindinę sutartį apsaugą, kartu kreditorius siekia užsitikrinti pakankamai greitą galimų nuostolių pagal pagrindinę sutartį kompensavimą, dėl to garantas privalo išmokėti garantijos sumas per garantiniame rašte nurodytą terminą, jei tokio nėra – per protingai trumpą terminą. Priešingu atveju, jei garantas neįvykdo arba netinkamai įvykdo savo prievolę pagal

¹⁰⁰ Kurkela M. S. Letters of credit and bank guarantees... idem. P.14.

¹⁰¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.132.

¹⁰² LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „NCC Statyba“ v. UAB „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-346/2005.

¹⁰³ Plačiau: LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „NCC Statyba“ v. UAB DK „Lindra“, Nr. 3K-3-99/2004.

garantijos sutartį, jo atsakomybės kreditoriui už šio patirtus nuostolius dėl garantijos pažeidimo neribojama garantijoje nustatyta suma (LR CK 6.92 straipsnio 2 dalis)¹⁰⁴.

LR CK 6.90 straipsnio 2 dalies norma suponuoja išvadą, kad garantijos galiojimo terminas nepriklauso nuo pagrindinės prievolės pasibaigimo ir, jeigu netgi pasibaigia užtikrintos prievolės galiojimas, tai nedaro garantijos automatiškai negaliojančios¹⁰⁵. Todėl net ir pasibaigus pagrindinei prievolei, garantijos davėjas turi vykdyti savo prievolės pagal garantiją, jeigu pasibaigusios pagrindinės prievolės pažeidimai nustatomi po jos pabaigos, bet buvo padaryti garantijos galiojimo laikotarpiu¹⁰⁶. Skirtingai nei laidavimo atveju, užtikrintos prievolės negaliojimas automatiškai nedaro garantijos negaliojančios, tačiau pastaruoju atveju garantas turi teisę kreiptis į teismą dėl garantijos pripažinimo negaliojančia bendraisiais sandorio negaliojimo pagrindais¹⁰⁷.

Garantijos pagal pirmąjį reikalavimą prigimtis patvirtina, kad, esant tokiai garantijai, garantas neturi teisės atsisakyti mokėti garantijoje nurodytą sumą. Esant pirmam reikalavimui, garantas privalo tinkamai įvykdyti savo prievolę. Šia prasme garantija pagal pirmąjį reikalavimą yra besąlyginis garanto įsipareigojimas. Šios garantijos yra „sąlyginės“ tik ta prasme, kad garanto pareiga įvykdyti prievolę atsiranda kreditoriui pateikus pirmą reikalavimą. Vadinasi, ieškovui pareiškus reikalavimą mokėti, atsiranda garanto pareiga sumokėti garantijose numatytas sumas. Todėl garantas negali panaudoti tokių gynybos priemonių, kaip, pavyzdžiui, aiškinimas, kad skolininkas, už kurį buvo garantuojama, tinkamai įvykdė savo prievolę, arba, kad pats kreditorius yra pažeidęs savo prievolę ir pan. Šios aplinkybės gali būti reikšmingos tik po to, kai garantas įvykdys savo prievolę ir pasinaudos subrogacijos teise prieš skolininką, už kurį jis garantavo¹⁰⁸. Atkreiptinas dėmesys, kad garantijos sandoryje gali būti numatytos papildomos sąlygos, numatančios, kad garantas moka kreditoriui, jeigu skolininkas, pavyzdžiui, netinkamai įvykdys prievolę, tačiau tokią garantiją privalėsime klasifikuoti prie sąlyginės, kadangi tik netinkamai skolininkui įvykdžius prievolę kreditorius galės kreiptis į garantą. Pastebėtina, kad nesąžiningas kreditorius nepriklausoma garantija gali pasinaudoti net jeigu skolininkas tinkamai įvykdė prievolę, kadangi nepriklausomos garantijos reikšme, kaip buvo pasakyta, be jokių išlygų sumokėti garantijoje nurodyta sumą.

Būtent nepriklausomos garantijos savarankiškumas ir nepriklausomumas nuo pagrindinės prievolės atskiria ją nuo sąlyginės garantijos, kuri yra glaudžiai susijusi su užtikrinta

¹⁰⁴ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „NCC Statyba“ v. UAB „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-346/2005.

¹⁰⁵ Plačiau: Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė... ten pat. P.73.

¹⁰⁶ Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 22 d. sprendimas civilinėje byloje bankrutavusi UAB „Dožas“ v. Lietuvos nacionalinė vežėjų automobiliais asociacija „Linava“ ir AB „SEB“ bankas, Nr. 2-973-109/2010.

¹⁰⁷ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.132.

¹⁰⁸ LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „NCC Statyba“ v. UAB DK „Lindra“, Nr. 3K-3-99/2004.

prievole, tiksliau sakant, su jos neįvykdymu ar netinkamu įvykdymu. Todėl garantijos instituto reglamentavimas LR CK 6.90 straipsnio 1 dalyje apibrėžiant, kas tai garantija, ir jos atsiradimo momentą skolininko prievolės neįvykdymo ar netinkamo įvykdymo, o to paties straipsnio 2 dalyje pažymint, kad ji nepriklauso nuo pagrindinės prievolės, autoriaus nuomone, yra nelabai logiškas ir prieštarauja nuosekliai šio instituto rūšių išdėstymui ir aiškiam atskyrimui.

Skirtingai negu sąlyginės garantijos atveju, garantas išdavęs nepriklausomą garantiją kreditoriui atsako kartu su pagrindiniu skolininku. Kai išduotomis garantijomis pats garantas prisiima pirmutinį garantuojamos prievolės vykdymą už skolininką, tai reiškia, kad garantas netenka subsidiariosios atsakomybės už skolininką, kaip yra įprastinės garantijos atveju, o tampa atsakingu už pagrindinę prievolę asmeniu kartu su skolininku. Aplinkybė, kad pagal sutartį garantas įsipareigojo apmokėti vien pagal kreditoriaus reikalavimo pateikimo faktą be jokių išlygų, reiškia garantijos pagal pirmąjį pareikalavimą sudarymą ir garanto duotą besąlyginį išankstinį sutikimą išmokėti reikalaujamas sumas¹⁰⁹.

Kitas svarbus aspektas, tai pagrindinės prievolės, kurią užtikrina nepriklausoma garantija, nurodymas garantijoje. Analizuojant LR CK 6.90 str. 2 dalies teiginį, kad garanto prievolė nepriklauso nuo pagrindinės, net ir tais atvejais, kai garantijoje ta prievolė nurodyta, galima suprasti, kad egzistuoja tokie atvejai, kai garantijoje nenurodoma ją užtikrinanti prievolė, o jos nurodymas garantijoje neprivalomas. Autoriaus nuomone, toks teiginys yra nelogiškas ir nepagrįstas, kadangi nenurodant, kokia prievole užtikrinama garantija, prarandama garantijos, kaip užtikrinamosios prievolės, esmė. Toks teisinis reguliavimas suponuoja tokios teisinės situacijos atsiradimą, kada nežinome už kokią prievolę ir koks kreditorius gali pareikalauti iš garanto prievolės įvykdymo už skolininką. Norint eliminuoti tokias situacijas, darytina išvada, kad pagrindinės prievolės nurodymas tiek priklausomoje tiek nepriklausomoje garantijoje yra privalomas. Tikėtina, kad įstatymo leidėjas tokią normą įtvirtino norėdamas pabrėžti garantijos pagal pareikalavimą nepriklausomumą, deja, kartu sukeldamas neaiškumą norintiems suprasti nepriklausomos garantijos būtinas sąlygas.

Apibendrinant tai, kas buvo išdėstyta, galima teigti, kad garantijos institutas yra plačiai žinoma ir naudojama veiksminga prievolės įvykdymo užtikrinimo apsauga. Atsižvelgiant į garantijos ryšį su užtikrinta prievole, išskiriama ne tik tarptautinėje, bet ir Lietuvos teisėje, taip pat tikslinga skirti nepriklausomą ir sąlyginę garantiją. Nepriklausoma garantija nuo sąlyginės skiriasi tuo, kad garantas su skolininku atsako solidariai, o garantijoje numatytą sumą turi mokėti gavus kreditoriaus pirmą pareikalavimą.

¹⁰⁹ LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „NCC Statyba“ v. UAB „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-346/2005.

4. LAIDAVIMO IR GARANTIJOS ATRIBOJIMAS

Išsamiai išnagrinėjus laidavimo ir garantijos, kaip atskirų institutų sampratas ir požymius galima aptarti, kuo garantija skiriasi ir, ar iš tiesų skiriasi nuo laidavimo. Palengvinant šią užduotį šiame skyriuje bus aptariami skirtumai tarp laidavimo ir sąlyginės garantijos, o taip pat tarp laidavimo ir nepriklausomos garantijos.

4.1. Laidavimo ir garantijos skirtumai

Pagrindinį skirtumą, kurį galima išvelgti analizuojant ir lyginant laidavimo ir garantijos institutus (nesvarbu ar tai sąlyginė, ar nepriklausoma garantija), tas, kad laidavimas yra sutartinė prievolė, tuo tarpu garantija – vienašalis sandoris¹¹⁰. Toks skirstymas tiesiogiai nurodomas LR CK – *laidavimo sutartimi* laiduotojas įsipareigoja atsakyti kito asmens kreditoriui (6.76 str. 1 d.), tuo tarpu, garantija laikoma *vienašaliu garanto įsipareigojimu* (6.90 str. 1 d.). To pagrindimas taip pat randamas ir LR CK 6 knygos komentare, atitinkamai komentuojant paminėtus straipsnius¹¹¹.

Laidavimo atveju, greta egzistuojančių prievolinių santykių tarp kreditoriaus ir skolininko atsiranda kita sutartis, sudaryta tarp kreditoriaus ir laiduotojo. Ja siekiama užtikrinti pirminius prievolinius santykius tarp kreditoriaus ir skolininko. Reikia pabrėžti, kad sudarant laidavimo sutartį nereikalingas skolininko sutikimas, taip pat skolininkas apie jos sudarymą gali ir nežinoti. Iš kitos pusės, kaip buvo pažymėta, jog garantija – tai vienašalis sandoris, kuriam sudaryti pakanka tik garanto valios. Aišku, svarbu pabrėžti, kad prievolės užtikrinimas tokio garanto, kuris neturi turto ar atrodo finansiškai nepatikimas, nepatenkins kreditoriaus. Tokiu atveju, kreditorius iš skolininko gali paprašyti, kad garantiją išduotų kitas asmuo arba kitokio prievolės užtikrinimo būdo.

Nereikia pamiršti, kad praktikoje dažnai susiduriama su tokia situacija, kai pasirašoma garantijos sutartis. Ypač dažnai tokį paslaugų spektrą randame banko pasiūlymuose. Tačiau tokio pavadinimo naudojimą galima pateisinti. Garantijai sudaryti pakanka garanto valios, todėl ji netaps negaliojanti, jeigu tokios valios išreiškimui pritaras skolininkas, kreditorius arba ir skolininkas, ir kreditorius.

Galimas toks atvejis, kai tretysis asmuo savo valią užtikrinti prievolę išreiškia tiesiogiai kreditoriaus ir skolininko pasirašytoje sutartyje. Tokį pavyzdį galima sutikti LAT praktikoje:

¹¹⁰ Nereikėtų painioti sutarties ir sandorio sąvokų. Kiekviena sutartis yra dvišalis arba daugiašalis sandoris, tačiau ne kiekvienas sandoris laikytinas sutartimi. Vienašaliai sandoriai nelaikytini sutartimis. Brazdeikis A. Sandoriai//Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis/moksl. red. Vytautas Mizaras. Vilnius: Justitia, 2009. P.323.

¹¹¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė... ten pat. P.119, 131.

„Byloje nustatyta, kad ieškovas ir atsakovas V. S. 2008 m. balandžio 25 d. sudarė paskolos sutartį, kuria atsakovas pasiskolino iš ieškovo 50 000 Lt, paskolą įsipareigojo gražinti iki 2008 m. birželio 25 d. Sutartį pasirašė ieškovas (kreditorius) ir atsakovas (skolininkas) (...). Šioje sutartyje po paskolos tekstu kasatorė atliko įrašą, kad ji garantuoja paskolos gražinimą. Taip kreditorius (ieškovas), suteikdamas paskolą, jos gražinimą užtikrino (...) garantija, kuri užtikrina, jog paskolą gražins kitas asmuo, jeigu jos negražins skolininkas“¹¹². Pastebėtina, kad ir laidavimo atveju, dvi sutartys (pagrindinė ir laidavimo sutartis, be kurių neatsiranda laidavimas), gali būti pasirašytos vienoje sutartyje. Todėl remiantis sutarties ir sandorio požymiais, kai trečiojo asmens valia yra išreikšta pagrindinėje sutartyje, garantiją ir laidavimą daro sunkiai atskiriamais prievolių užtikrinimo būdais.

Galima pastebėti, kad garantijos ir laidavimo skirstymas į vienašalį sandorį ir vienašalę sutartį atsirado tik įsigaliojus šiuo metu galiojančiam LR CK. Tuo tarpu 1964 metų CK (pakeitimai įsigaliojo 1994 m. birželio 11 d.) garantija buvo laikyta dvišaliu sandoriu. Tokią poziciją patvirtina LAT 1995 m. gruodžio 20 d. apžvalga Nr. A2-3 „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas, kuriose paskolos sutarčių įvykdymas užtikrintas įkeitimo, laidavimo bei garantijos sutartimis: „Dalis teismų pripažino, kad laidavimas ar garantija yra vienašalis sandoris, todėl antrosios sandorio šalies valios išreiškimas nėra būtinas, (...). Toks teiginys klaidingas, nes garantija ir laidavimas yra dvišaliai sandoriai (CK 168, 212, 221 str.)“.

Kitas svarbus skirtumas, tai garantijos ir laidavimo ribos. Garantijos atveju, kreditorius gali patenkinti reikalavimą iš garanto neviršydamas garantijoje nustatytos sumos. Todėl kreditorius negalės iš garanto išreikalauti palūkanų, delspinigių ar netesybų, jei jos viršija garantijoje nurodytą sumą. Tuo tarpu laiduotojas atsako tiek pat, kaip ir skolininkas, t.y. ne tik už pagrindinę prievolę, bet ir, pavyzdžiui, už palūkanų sumokėjimą, už nuostolių atlyginimą, už netesybų sumokėjimą. Vertinant iš kreditoriaus pozicijos, tai gali atrodyti, kaip laidavimo privalumas. Pabrėžtina, kad laidavimo sutartis gali nustatyti, kad laiduotojas atsako tik už pagrindinę prievolę, o garantijoje gali būti nustatyta tokia suma, kuri padengs ne tik pagrindinę prievolę, bet ir nuostolius, palūkanas ar netesybas. Tokiu atveju skirtumas beveik išnyksta.

Kitas svarbus niuansas, tai laiduotojo ar garanto atsakomybės pabaigos terminas. Tiek laiduotojo, tiek garanto atsakomybė baigiasi, jeigu kreditorius iki tam tikro momento nepareikš jiems reikalavimo. Šis momentas laidavimo ir garantijos atveju yra skirtingas. Kadangi laidavimas – tai akcesorinė prievolė, tai pagrindinė taisyklė, kad ji galioja, kol galioja laidavimu užtikrinama pagrindinė prievolė. Šią taisyklę teismai taiko netgi tuo atveju, kai pagrindinė prievolė užtikrinama terminuotu laidavimu, jeigu šalis susitarė kitaip. CK 6.88 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad laidavimas baigiasi, jeigu kreditorius per tris mėnesius nuo tos dienos, kurią

¹¹² LAT CBS 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje T. K. v. V. S., Z. Š., Nr. 3K-3-97/2012.

suėjo laidavimo ar prievolės įvykdymo terminas, nepareiškia laiduotojui ieškinio. Tačiau pagal Lietuvos Aukščiausiąjį Teismą LR CK nedraudžiama šalių susitarimu pakeisti nurodytus terminus. Dėl to, kai paskolos ar kreditavimo sutartyje nustatytu terminu prievolė neįvykdyta, o laiduotojas ir kreditorius yra susitarę, jog laidavimas galioja iki visiško paskolos grąžinimo, tai CK 6.88 straipsnio 1 dalyje nustatytas laidavimo pabaigos terminas netaikomas¹¹³.

Pabrėžtina, kad laidavimo galiojimo iki visiško užtikrintos prievolės įvykdymo nustatymas, atitinka laidavimo kaip akcesorinės (papildomos, šalutinės ir nuo pagrindinės prievolės priklausančios) prievolės pobūdį. Skirtingai nuo laidavimo, garantas atsakys tik tada, kai kreditorius pateiks jam reikalavimą iki garantijoje nustatyto termino, priešingu atveju, garantija tampa negaliojanti. Todėl darytina išvada, kad laidavimas, vertinant pagal pareikalavimo terminą, yra naudingesnis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, kadangi laiduotojui pareikšti reikalavimą galima bet kada, kol galioja ir nepasibaigusi pagrindinė prievolė. Kita vertus, garantijoje nustatytas terminas gali būti numatytas pakankamai ilgas, neteikiant svarbos skolos grąžinimo terminui. Todėl sunku pasakyti, ar pagal reikalavimo pateikimo momentą geresnis prievolių užtikrinimo būdas yra garantija ar laidavimas, viskas priklauso nuo šalių valios sudarant atitinkamą sandorį.

Geriausiai kreditoriaus galimybes išreikalauti prievolės įvykdymą iš užtikrinančio pagrindinę prievolę trečiojo asmens iliustruoja skolininko bankrotas, po kurio seka likvidavimas. Jei užbaigus bankroto bylą skolininkas likviduojamas ir išregistruojamas iš juridinių asmenų registro (IBĮ 32 straipsnio 5–6 dalys), tai pagrindinio skolininko prievolė yra laikoma pasibaigusia (CK 6.128 straipsnio 3 dalis) ir tuo pačiu metu paprastai baigiasi laidavimas (CK 6.87 straipsnio 1 dalis)¹¹⁴. Tuo tarpu, garantijos atveju, kreditorius, negavęs savo reikalavimo patenkinimo iš skolininko, nepraranda galimybės išieškoti turto iš garanto, jeigu netgi po bankroto bylos iškėlimo skolininkas yra likviduojamas.

Galima sakyti, kad skolininko bankroto atveju, kreditoriaus, prievolę užtikrinančio nepriklausoma garantija, padėtis yra geresnė, negu kreditoriaus, prievolę užtikrinančio laidavimu. Tačiau nereikėtų užmiršti, kad LAT civilinių bylų skyriaus plenarinė sesija pažymėjo, kad bankrutuojant skolininkui, kreditoriui išlieka tiek teisė pareikšti savo reikalavimą skolininkui jo bankroto byloje, tiek iš solidariosios laiduotojo pareigos (CK 6.6 straipsnio 4 dalis, 6.81 straipsnio 1 dalis) atsirandanti teisė atskiroje civilinėje byloje pareikšti savo reikalavimą laiduotojui, tiek abiem kartu¹¹⁵. Todėl tik likvidavus po bankroto bylos skolininką, kreditoriaus,

¹¹³ LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. P. B., D. B., Nr. 3K-7-229/2009.

¹¹⁴ LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.

¹¹⁵ Ten pat.

prievolę užtikrinančio nepriklausoma garantija, padėtis yra geresnė, negu kreditoriaus, prievolę užtikrinančio laidavimu.

Paminėti sunkumai atskiriant laidavimą nuo garantijos ir skiriamieji bruožai taikomi bendrai tiek nepriklausomai, tiek sąlyginei garantijai. Išskyrus paminėtą, sunku rasti kažkokių papildomų skirtumų, neanalizuojant jų atskirai tarp laidavimo ir sąlyginės garantijos arba nepriklausomos garantijos.

4.2. Laidavimo ir sąlyginės garantijos skiriamieji bruožai

Lyginant laidavimo ir sąlyginės garantijos institutus, kyla klausimas, ar išvis galima juos atskirti, ar tai ne tapačios sąvokos. Sunkumai kyla dėl to, kad tiek laidavimas, tiek sąlyginė garantija priklauso nuo pagrindinės prievolės, o tretysis asmuo už prievolės tarp skolininko ir kreditoriaus atsako tik tuomet, jeigu skolininkas neįvykdys visos ar dalies savo prievolės. Sunkumą atribojant patvirtina ir URČG taisyklių 1 straipsnis, kuriame pasakyta, jog minėtas aktas taikomas garantijoms, laidavimui ar bet kokiam kitam panašiam įsipareigojimui.

Vienintelis skirtumas, kurį galima įžvelgti (be aukščiau paminėtų), tai skirtingos atsakomybės rūšys. Laidavimo atveju skolininkas ir laiduotojas atsako kreditoriui kaip solidariąją prievolę turintys bendraskoliai (CK 6.81 str. 1 d.). Tuo tarpu sąlyginės garantijos atveju imperatyviai nustatyta garanto subsidiarinė atsakomybė (CK 6.90 str. 1 d.). Todėl pasirašant laidavimo sutartį, kreditorius turi pasirinkimą, kam pareikšti ieškinį: skolininkui ar laiduotojui. Užtat sąlyginės garantijos atveju, skolininkui neįvykdžius arba netinkamai vykdant įsipareigojimus, kreditorius iš pradžių reikalavimą turi pareikšti skolininkui, o šiam atsisakius vykdyti reikalavimą, nukreipti jį į garantą.

Autoriaus nuomone, kreipimasis iš pradžių į skolininką, o tik po to į kreditorių realios reikšmės neturi. Abejotina, kad toks skolininkas, kuris nevykdo arba netinkamai vykdo prievolę, gavęs iš kreditoriaus reikalavimą staiga pradėtų tinkamai vykdyti prievolę. Todėl skolininkui atsisakius įvykdyti prievolę arba negavus per protingą laiką jokio atsakymo iš skolininko į pareikštą reikalavimą, kreditorius gali pareikšti reikalavimą garantui. Iš kreditoriaus, norinčio išieškoti prievolę, nereikalaujama kreiptis į teismą arba kitu būdu įrodinėti skolininko nemokumą. Skolininkas gali būti ir mokus, tiesiog geranoriškai nenorėti mokėti prievolės. Todėl atkreiptinas dėmesys, kad remiantis tokiu reguliavimu pakanka formalaus skolininko atsisakymo arba jokio atsakymo negavimo per protingą terminą, kad kreditorius galėtų kreiptis dėl prievolės įvykdymo į garantą.

Subsidiarioji atsakomybė turi privalumą prieš solidariąją atsakomybę nebent vykdant teismo sprendimą. Subsidiarios atsakomybės principas reiškia, kad, vykdant teismo sprendimą,

pirmiausia priteistų sumų išieškojimas bus vykdomas iš skolininko turto, o jo neturint, – iš garanto turto. Taigi priteistų teismo sprendimu pagal paskolos sutarties sąlygas sumų išieškojimas iš garanto bus vykdomas tik tada, jeigu jų nebus galima išieškoti iš skolininko¹¹⁶. Tuo tarpu solidariosios atsakomybės atveju, iš ko pirmiau vykdyti teismo sprendimą nėra svarbu, kadangi tiek skolininkas, tiek laiduotojas atsako kartu.

Darytina išvada, kad sąlyginės garantijos ir laidavimo atribojimas, remiantis skirtumu tarp solidariosios ir subsidiariosios atsakomybės – tai trapi riba. Skirtumas tampa dar mažesnis, jeigu atkreipsime dėmesį į tai, kad laidavimo sutartis gali nustatyti taisykles dėl solidariosios laiduotojo atsakomybės, išimtį, nustatydamas, kad laiduotojo atsakomybė yra subsidiarioji. Tokiu atveju atskirti laidavimo ir sąlyginės garantijos sutartį tampa praktiškai neįmanoma.

Laidavimo institutas reglamentuotas LR CK labai panašus į Prancūzijos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtintą tokį prievolės įvykdymo užtikrinimo būdą, kaip – *le cautionnement* (laidavimas). *Le cautionnement* – tai sutikimas, kuriuo tretysis asmuo prisiima įsipareigojimą atsakyti už prievolės įvykdymą kreditoriui, jeigu skolininkas neįvykdys prievolės. Skirtingai negu LR CK, Prancūzijos Civiliniame kodekse įtvirtinta subsidiarioji trečiojo asmens atsakomybė. Skolininkui neįvykdžius prievolės, laiduotojas atsako tik tuo atveju, jeigu kreditorius reikalavimą iš pradžių pareiškė skolininkui, nebent, laiduotojas atsisakė šios lengvatos arba, kai laiduotojas sutiko solidariai atsakyti už prievolės įvykdymą¹¹⁷. Kaip matome, *la cautionnement* galime rasti tiek laidavimo, tiek ir nepriklausomos garantijos požymių.

Norint atriboti sąlyginę garantiją nuo laidavimo, reikia neužmiršti, kad labai panašiai šiuos institutus reglamentavo 1964 metų CK. Vienintelį, pakankamai ryškų skirtumą, kurį galima buvo išvelgti lyginant šiuos prievolių įvykdymo užtikrinimo būdus, tas, kad laidavimą galėjo išduoti ir gauti bet kuris asmuo, tuo tarpu garantiją išduodavo aukštesnioji socialistinė organizacija ir tik už žemesniosios prievolės.

Apibendrinant skirtumus tarp laidavimo ir sąlyginės garantijos, galime prieiti išvadą, kad nors teisiniame reguliavime ir yra nustatyta keletas požymių, atribojančių šios institutus, tačiau tai sunkiai padaroma. Reikia atsižvelgti taip pat į tai, kad šalys, sudarinėdamos sandorius, gali smarkiai juos modifikuoti, susitariant dėl kitų sąlygų negu numato LR CK, taip padarydamos šiuos institutus dar sunkiau atskiriamus. Todėl kyla klausimas, ar išvis reikalingas tokio prievolės įvykdymo užtikrinimo numatymas LR CK – kaip sąlyginė garantija. Jeigu kreditorius ir laiduotojas gali tarpusavyje susitarti dėl tokių laidavimo sąlygų, kurios yra sunkiai atskiriamos nuo sąlyginės garantijos (arba iš viso neatskiriamos), tai ar tokio prievolės užtikrinimo būdo numatymas yra prasmingas. Todėl manyčiau, kad LR CK reikėtų atsisakyti

¹¹⁶ LAT CBS 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje T. K. v. V. S., Z. Š., Nr. 3K-3-97/2012.

¹¹⁷ Гражданское и торговое право зарубежных стран: учебное пособие / под ред. Васильев Е. А., Комаров А. С. Москва: Международный центр финансово-экономического развития. 2004. С 318-319.

sąlyginės garantijos taikymo, tuo labiau, kad laidavimo institutas suteikia šalims platų dispozityvumą.

Kitas argumentas dėl sąlyginės garantijos atsisakymo, tai jos neatskyrimas nuo nepriklausomos garantijos. Tokius pavyzdžius randame netgi LAT praktikoje¹¹⁸: „Vienas iš CK 6.70 straipsnio 1 dalyje nustatytų prievolių užtikrinimo būdų yra garantija. CK 6.90 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad garantija, tai vienašalis garanto įsipareigojimas garantijoje nurodyta suma visiškai ar iš dalies atsakyti kitam asmeniui – kreditoriui, jeigu asmuo – skolininkas, prievolės neįvykdys ar ją įvykdys netinkamai, ir atlyginti kreditoriui nuostolius tam tikromis sąlygomis (skolininkui tapus nemokiam ir kitais atvejais). Garantijos institutas pagal savo sampratą yra artimas laidavimo institutui, tačiau, skirtingai nei šis, garantija yra savarankiška prievolė. Palyginus su užtikrinta prievole (CK 6.90 straipsnio 2 dalis) garantas atsako ne solidariai su skolininku, o subsidiariai (CK 6.90 straipsnio 2 dalis), t. y. garantas už skolininką atsako tik tuo atveju, jeigu skolininkas neįvykdo prievolės“. Šioje byloje LAT pasisako, jog garantija priklauso nuo pagrindinės prievolės, bet kartu tai nepriklausoma prievolė, kurioje garantas atsako subsidiariai, taip neatskiriant garantijos rūšių. Nors minėtoje byloje tai nėra prasminga, bet manyčiau, kad nereikėtų jų tapatinti.

Todėl, kai sunkumai atsiranda ne tik atskiriant sąlyginę garantiją nuo laidavimo, bet ir nuo nepriklausomos garantijos, kyla klausimas, ar ne naudingiau šio instituto atsisakyti. Iš kitos pusės, ar kreditoriai norėtų netekti tokios užtikrinimo prievolės, kurią vienašališkai išduoda garantas, garantuodamas konkrečia pinigų suma ir garantijoje numatytam terminui, kai skolininkas neįvykdo arba netinkamai įvykdo prievolę.

4.3. Laidavimo ir nepriklausomos garantijos skiriamieji bruožai

Pagrindinis laidavimo ir nepriklausomos garantijos skirtumas – tai šių prievolių užtikrinimo būdų priklausomumas nuo pagrindinės, užtikrinamosios prievolės. Kaip buvo aptarta ankstesniuose skyriuose, laidavimas – tai papildoma, šalutinė prievolė, o nepriklausoma garantija – tai savarankiška, nepriklausoma prievolė. Tuo iš esmės nepriklausoma garantija skiriasi nuo laidavimo. Laidavimo galiojimas susijęs su pagrindinės prievolės galiojimu. Negaliojant pagrindinei prievolei – negalioja ir laidavimas, pasibaigus pagrindinei prievolei – baigiasi ir laidavimas. Tuo tarpu pagrindinės prievolės negaliojimas automatiškai nedaro nepriklausomos garantijos negaliojančia.

Svarbu pabrėžti, kad nepriklausomos garantijos atveju, kreditorius gali iš karto kreiptis į garantą ir prašyti sumokėti garantijos sandoryje nustatytą garantijos sumą. Reikia pabrėžti, kad

¹¹⁸ LAT CBS 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje T. K. v. V. S., Z. Š., Nr. 3K-3-97/2012.

kreipdamasis kreditorius neturi pateikti jokių savo reikalavimo teisės pagrįstumą patvirtinančių įrodymų, pavyzdžiui, kad sutartis yra vykdoma netinkamai. Garantijos pagal pirmąjį pareikalavimą davėjo prievolė išmokėti garantijoje nustatytą sumą nėra susieta su sutarties, kurios vykdymui užtikrinti duota tokia garantija, vykdymu. Pagrindas išmokėti yra pats garantijos turėtojo reikalavimas, o ne netinkamas sutarties vykdymas. Kreditoriui netgi nereikia įrodinėti, kad kreipėsi į pagrindinį skolininką. Todėl, nors laidavime irgi turime pasirinkimą, iš pagrindinio skolininko ar iš laiduotojo išreikalauti prievolę, tačiau reikia įrodinėti, kad skolininkas prievolės neįvykdė, arba netinkamai įvykdė, priešingu atveju, laiduotojas nenorės tenkinti reikalavimo. Darytina išvada, kad šiuo aspektu, pirmo pareikalavimo garantija yra žymiai palankesnis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas negu laidavimas.

Tačiau, reikia atsiminti, kad nepriklausomas garantas turi pasitikėti kreditoriumi. Nepriklausomą garantiją išduos tik toks garantas, kuris bus įsitikinęs, kad kreditorius nepasinaudos padėtimi ir nepagrįstai nesikreips į garantą. Todėl paprastai nepriklausomą garantiją išduoda bankai, kurių paslaugomis naudojasi skolininkai.

Apibendrinant išanalizuotus skirtumus tarp laidavimo ir nepriklausomos garantijos, darytina išvada, kad laidavimą, dėl jo akcesoriškumo, lengviau atskirti nuo nepriklausomos garantijos negu nuo sąlyginės garantijos. Tačiau žiūrint į užsienio šalių praktiką galima pastebėti, kad garantijos ir laidavimo atskirimas, atsižvelgiant į tai, kad kiekvienas iš šių prievolių užtikrinimo būdų turi atskiras modifikacijas, nėra toks paprastas dalykas.

Kaip pavyzdį galima pateikti Vokietijos Federacinės Respublikos (toliau VFR) teisę, kur šalia nepriklausomos garantijos egzistuoja toks prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas kaip laidavimas, mokamas pagal pirmą pareikalavimą (angl. *suretyship payable on first demand*). Tai yra unikalus instrumentas, neturintis atitikmenų kitose teisinėse sistemose. VFR teisė pripažįsta, kad esminiai pirmo pareikalavimo garantijos ir pirmo pareikalavimo laidavimo principai sutampa, nepaisant to, išskiriami du laidavimo, mokamo pagal pirmą pareikalavimą, bruožai¹¹⁹:

1. Vokietijos teismų praktika ir doktrina pabrėžia, kad dėl akcesorinės pirmo pareikalavimo laidavimo prigimties, laiduotojas gali reikalauti sumokėtų pagal laidavimą lėšų susigrąžinimo iš gavėjo, jeigu paaiškėja, kad gavėjas pagal užtikrintą prievolę neturėjo teisės reikalauti mokėjimo, kai tuo tarpu garantas negali reikalauti sumokėtų pinigų sugrąžinimo. Atitinkamai, akcesorinė šio užtikrinimo prigimtis yra tik laikinai suspenduojama, tai yra iki po mokėjimo (angl. *“until after payment”*);
2. Antrasis skirtumas susijęs su įrodymų našta, kuri tenka gavėjui, laiduotojui pradėjus teisinius ginčus su gavėju dėl sumokėtų lėšų grąžinimo. Aukščiausiasis Teismas nustatė, kad tokiuose ginčiuose gavėjas privalo įrodinėti, kad jis turi teisę gauti

¹¹⁹ Bertrams R. Bank Guarantees in International Trade...idem. P.63-64.

mokėjimą, o pirmo pareikalavimo garantijose galioja principas “pirma mokėk, paskui ginčyk” (angl. *pay first, argue later*).

Panašią situaciją turime Lietuvos Respublikos teisinėje sistemoje. Nors laidavimo ir garantijos principai irgi sutampa, bet LR CK įtvirtina keletą požymių, pagal kuriuos lyg ir galime atskirti šiuos institutus. Jeigu sutartyje įtvirtintos tipinės minėtų prievolių užtikrinimo sąlygos, tai jų atskyrimas nėra toks probleminis. Sunkumai atskiriant atsiranda tuomet, kai modifikuojamos LR CK įtvirtintos nuostatos, pavyzdžiui, nustatant, kad laiduotojo prievolė yra subsidiari, nustatant laidavimo galiojimo trukmę, o mokėjimą apibrėžiant konkrečia pinigų suma.

4.4. Laidavimas ar garantija, kas patikimiau?

Kadangi laidavimas ir garantija yra labai panašūs prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai ir juos sunku atskirti, kyla klausimas, kuris iš jų yra labiau patikimas skolininko nemokumo atveju. Autoriaus nuomone, kiekvienas iš minėtų būdų turi savo privalumų ir trūkumų ir kiekvieną prievolę, kuria norime užtikrinti, reikia vertinti atskirai. Taip pat galime sutikti įvairių nuomonių šiuo klausimu. Pavyzdžiui advokatė Ina Budelinaitė mano, kad priimtinau rinktis garantiją, nes tokiu atveju mažesnė rizika, jog garantas atsigins reikalavimo, dėl vieno ar kitų priežasčių pasibaigus pagrindinio skolininko prievolei¹²⁰.

Neabejotinas nepriklausomos garantijos privalumas, tai šios užtikrinamosios prievolės nepriklausomumas. Kreditorius gali bet kada kreiptis į garantą, netgi tuomet, jeigu pagrindinis skolininkas buvo likviduotas. Taip pat kreditorius, nepateikdamas jokių, savo reikalavimo teisės pagrįstumą patvirtinančių įrodymų gali prašyti sumokėti garantijos sandoryje nustatytą konkrečią pinigų sumą, kas leidžia greitai atgauti investuotą ar paskolintą kapitalą. Tik nereikia pamiršti, kad garantijoje nurodyta suma būtų pakankamai didelė, kad apsaugotų ne tik nuo pagrindinės prievolės neįvykdymo, bet ir padengtų nuostolius, o taip pat apie pakankamai ilgo garantijos termino nustatymą.

Autoriaus nuomone, mažiau patikimas prievolės įvykdymo užtikrinimo būdas negu nepriklausoma garantija – tai sąlyginė garantija. Nors iš esmės kreditorius galės tikėtis panašaus užtikrinimo, kaip ir nepriklausomos garantijos atveju, t.y. vienašalio garanto įsipareigojimo, apibrėžtos pinigų sumos ir tikslaus garantijos termino galiojimo, tačiau dėl reikalavimo patenkinimo pirmiau turės kreiptis į pagrindinį skolininką, o paskui į garantą su įrodymais dėl prievolės neįvykdymo arba netinkamo įvykdymo.

Iš kitos pusės, laidavimo sutartis, kaip kredito mažinimo priemonė, veiksmingai apsaugo nuo skolininko nemokumo, nes suteikia teisę reikalauti prievolės įvykdymo, nesvarbu

¹²⁰ Budelinaitė I. Kas patikimiau skolininko nemokumo atveju? //

http://vz.lt/dienorastis/2009/08/04/Kas_patikimiau_skolininko_nemokumo_atveju; prisijungimo laikas 2012-04-23.

kokia eile, ne tik iš pagrindinio skolininko, bet ir iš asmenų, laidavusių už jį, o laiduotojas atsako tiek pat kaip ir skolininkas, t.y. ne tik už pagrindinę prievolę, bet ir už palūkanų, netesybų sumokėjimą ir nuostolių atlyginimą. Ganėtinais svarbu, kad reikalavimą laiduotojui galima pareikšti iki pagrindinės prievolės pabaigos.

Kita vertus, daugelį laidavimo ir garantijos skirtumų galima panaikinti, susitariant dėl kitokių, nei nustato LR CK taisyklių, pavyzdžiui, garanto ar laiduotojo atsakomybės pabaigos termino ar atsakomybės masto. Kai apsaugos mechanizmai supanašėja, itin sunku juos atskirti. Spragų atveju, šalis sutartį aiškina jai naudingesniu būdu, o teismai gaus sudėtingą užduotį išaiškinti tikruosius šalių ketinimus. Todėl pasirenkant vieną ar kitą prievolės įvykdymo užtikrinimo būdą rekomenduotina aiškiai ir nedviprasmiškai įtvirtinti, koks įvykdymo užtikrinimo būdas yra pasirenkamas ir kokios bendros šios prievolės normos yra modifikuojamos. Tokiu būdu kilus ginčui sumažės dviprasmybių rizika.

Nepaisant to, garantija, kaip ir laidavimas, esant pakankamam trečiojo asmens finansiniam pajėgumui, labai veiksmingai apsaugo kreditorių nuo galimos skolininko kredito ar prievolės neįvykdymo rizikos ir suteikia galimybę greitai patenkinti pažeistus kreditoriaus reikalavimus.

IŠVADOS

Išnaginėjus laidavimo ir garantijos atribojimo problemas, išanalizavus šių institutų ypatumus ir skiriamuosius bruožus, buvo parašytas magistro tiriamasis darbas. Darbo pradžioje kelta hipotezė, kad LR CK įtvirtinto garantijos ir laidavimo teisinio reguliavimo netobulumas lemia laidavimo ir garantijos atskyrimo bei jų tarpusavio santykio nustatymo problemas, pasitvirtino iš dalies. Jeigu sandoryje įtvirtintos tipinės šių institutų normos, tai laidavimo ir garantijos atribojimas nėra toks problematinis, sunkumai atskiriant atsiranda tuomet, kai susitariama dėl kitokių, nei nustato LR CK, taisyklių. Iškeltas darbo tikslas buvo pasiektas ir gautos tokios išvados:

1. Laidavimas, tai vienas iš tradicinių prievolės įvykdymo užtikrinimo ir kredito rizikos mažinimo būdų, teisėje žinomas nuo romėnų laikų, o garantija, reglamentuota 1964 metų CK laikytina laidavimo instituto atmaina, turinti tik nežymių skiriamųjų bruožų. Priimant šiuo metu galiojančias LR CK nuostatas, reglamentuojančias laidavimą ir garantiją, vadovautasi kitų šalių pavyzdžiais bei tarptautinės verslo praktikos patirtimi, taip įtvirtinant nepriklausomos garantijos institutą.
2. Laidavimas – tai sąlyginė prievolė, o jos akcesorinis požymis reiškia, kad iš laidavimo atsirandanti prievolė yra priklausoma nuo ja užtikrinamos pagrindinės prievolės ir negali jos viršyti. Laidavimas suteikia greitą ir gerą galimybę patenkinti reikalavimą tiek iš skolininko, tiek iš laiduotojo turto, neatsižvelgiant į reikalavimų pateikimo eiliškumą. Tačiau kreditoriaus teisė reikalauti, kad laiduotojas įvykdytų prievolę, atsiranda, tik jeigu skolininkas neįvykdo laidavimu užtikrintos prievolės arba padaro tai netinkamai. Laidavimas paprastai atsiranda sutarties pagrindu, o apie laidavimą teismo sprendimo pagrindu galima kalbėti kaip apie laidavimo atsiradimo veiksni, kuris lemia sutartinio laidavimo atsiradimą. Pagal bendrąją taisyklę laidavimas pasibaigia tuo pačiu metu, kada pasibaigia juo užtikrinta prievolė, tačiau laidavimo termino nustatymas priklauso nuo kreditoriaus ir laiduotojo išreikštos valios konkrečioje sutartyje.
3. Garantijos institutas – tai plačiai žinoma ir naudojama veiksminga prievolės įvykdymo užtikrinimo apsauga, pagal ryšį su užtikrinta prievole skirstoma į garantijas, priklausančias nuo skolininko prievolės netinkamo įvykdymo, ir garantijas, nepriklausančias nuo prievolės įvykdymo. Sąlyginės garantijos atveju, kreditorius pareikšti reikalavimus garantui gali tik pirmiau pareikšdamas juos pagrindiniam skolininkui ir įrodžius, kad prievolė pažeista. Priteistų sumų išieškojimas pirmiau bus vykdomas iš skolininko turto, o paskui iš garanto turto, tačiau skolininko likvidavimas neužkerta kelio pasinaudoti prievolės įvykdymu iš subsidiariai atsakingo garanto. Nepriklausoma garantija yra

„sąlyginė” tik ta prasme, kad garanto pareiga įvykdyti prievolę atsiranda kreditoriui pateikus pirmą reikalavimą. Ji savarankiška ir nepriklausanti nuo užtikrinamos prievolės, o garantas atsako kartu su skolininku. Sąlyginė ir nepriklausoma garantija riboja garantijoje nustatytą sumą iki garantijoje nurodyto termino, o įvykdęs už skolininką prievolę garantas gauna atgręžtinio reikalavimo teisę už šios konkrečios prievolės įvykdymą, t.y. pasikeičia vietomis su kreditoriumi toje pačioje, nepasibaigusioje prievolėje.

4. Jeigu sutartyje įtvirtintos tipinės laidavimo ar garantijos sąlygos, tai jų atskyrimas nėra toks probleminis. Sunkumai atskiriant atsiranda tuomet, kai modifikuojamos LR CK įtvirtintos nuostatos. Laidavimas, vertinant pagal pareikalavimo terminą, yra naudingesnis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas, kadangi laiduotojui pareikšti reikalavimą galima bet kada, kol galioja pagrindinė prievolė, o garantija galioja iki garantijoje nustatyto momento. Laiduotojas atsako tokia apimtimi kaip ir skolininkas, o garantas tik nustatyta pinigų suma. Likvidavus skolininką po bankroto bylos, kreditoriaus, prievolę užtikrinančio nepriklausoma garantija, padėtis yra geresnė, nes kreditorius gali pareikšti ieškinį garantui, o laiduotojui negali.
5. Laidavimą, dėl jo akcesoriškumo, lengviau atskirti nuo nepriklausomos garantijos negu nuo sąlyginės garantijos, kadangi nepriklausomos garantijos davėjo prievolė išmokėti garantijoje nustatytą sumą yra pats garantijos turėtojo reikalavimas, o ne netinkamas sutarties vykdymas, o laidavimo ir sąlyginės garantijos atveju reikia įrodinėti, kad skolininkas prievolės neįvykdė, arba netinkamai įvykdė. Šiuo aspektu, nepriklausoma garantija yra žymiai palankesnis prievolių įvykdymo užtikrinimo būdas negu laidavimas. Nors dėl laidavimo ir garantijos panašumų ir atribojimo sunkumų tiksliau būtų pasekti Rusijos Federacijos pavyzdžiu ir atsisakyti sąlyginės garantijos reglamentavimo, bet kita vertus, ar kreditoriai norėtų netekti tokios užtikrinimo prievolės, kurią vienašaliai išduoda garantas, garantuodamas konkrečia pinigų suma ir garantijoje numatytam terminui.
6. Laidavimas ir garantija (nesvarbu, ar tai priklausoma, ar sąlyginė), esant pakankamam trečiojo asmens finansiniam pajėgumui, labai efektyviai apsaugo kreditorių nuo kredito ar kitos prievolės rizikos aspektų bei suteikia greitą ir tinkamą galimybę, esant skolininko nemokumui, patenkinti savo reikalavimą iš laiduotojo ar garanto turto. Nepaisant tokio prievolės įvykdymo užtikrinimo, naudojant šias priemones visada išlieka paties užtikrintojo nemokumo rizika.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

Teisės aktai

1. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 2000, Nr. 74-2262.
2. Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas // Valstybės žinios. 1964, Nr. 19-138.
3. Lietuvos Respublikos 1994 m. gegužės 17 d. įstatymas Nr. I-459 „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso pakeitimo ir papildymo“//Valstybės žinios. 1994, Nr. 44-805.

Užsienio šalių teisės aktai

4. Civil code of the French Republic // http://www.legifrance.gouv.fr/content/download/1950/13681/version/3/file/Code_22.pdf, prisijungimo laikas: 2012-04-23.
5. ICC Uniform Rules for Contract Guarantees, International Chamber of Commerce Publication No. 325. 1978.
6. ICC Uniform Rules for Demand Guarantees, International Chamber of Commerce Publication No. 458. 1992.
7. Гражданский кодекс Российской Федерации // <http://duma.consultant.ru/page.aspx?1166602>, prisijungimo laikas: 2012-04-23.

Specialioji literatūra

1. Ambrasienė D., Baranauskas E., Bublienė D. ir kt. Civilinė teisė. Prievolių teisė: vadovėlis. Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2006.
2. Bertrams R. Bank Guarantees in International Trade. The Law and Practice of Independent Guarantees and Letters of Credit in Civil Law Jurisdictions. Paris. New York: ICC Publishing S.A., 2004.
3. Brazdeikis A. Sandoriai//Civilinė teisė. Bendroji dalis: vadovėlis/moksl. red. Vytautas Mizaras. Vilnius: Justitia, 2009. P.323.
4. Budelinaitė I. Kas patikimiau skolininko nemokumo atveju? // http://vz.lt/dienorastis/2009/08/04/Kas_patikimiau_skolininko_nemokumo_atveju; prisijungimo laikas 2012-03-10.
5. Driukas A. Ieškinio senaties taikymo problemos sprendžiant prievolių įvykdymo užtikrinimo klausimus // Prievolių įvykdymo užtikrinimo teisinės problemos: teminis straipsnių rinkinys. Vilnius: Lietuvos teisės universitetas, 2001.

6. Grath A. The handbook of international trade and finance. The complete guide to risk management, international payments and currency management, bonds and guarantees, credit insurance and trade finance. London. Philadelphia: Kogan Page, 2008.
7. Jonaitis M. Romėnų privatinės teisės įtaka šiuolaikinei civilinei ir civilinio proceso teisei: daktaro dis. soc. mokslai: teisė (01S), MRU. Vilnius, 2005.
8. Juodka R. Teisinės kredito rizikos mažinimo priemonės: monografija. Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2006.
9. Kurkela M. S. Letters of credit and bank guarantees under international trade law. Oxford: Oxford University Press, 2008.
10. Lietuvos Respublikos civilinio kodekso komentaras. Šeštoji knyga. Prievolių teisė. T. 1. Vilnius: Justitia, 2003.
11. Maksimaitis M., Pakalniškis V., Pečkaitis J. S. ir kt. Lietuvos teisės istorija: vadovėlis. Vilnius: Justitia, 2002.
12. Maksimaitis M., Vansevičius S. Lietuvos valstybės ir teisės istorija. Vilnius: Justitia, 1997.
13. Mikelėnas V. Prievolių teisė. Pirmoji dalis. Vilnius: Justitia, 2002.
14. Mitchell Ch., Watterson S. Subrogation: law and practice. Oxford: Oxford University Press, 2007.
15. Nekrošius I., Nekrošius V., Vėlyvis S. Romėnų teisė. Vilnius: Justitia, 2007.
16. Pagrindinio komiteto 2000 m. liepos 12 d. išvada dėl Civilinio kodekso šeštosios knygos „Prievolių teisė“ projekto (P-2530) // http://www3.lrs.lt/pls/inter3/dokpaieska.showdoc_l?p_id=105060; prisijungimo laikas: 2012-04-23.
17. Stanislovaitis R. Komercinė teisė. Vilnius: Eugrimas, 2005.
18. Šatas J. Garantijos esant komerciniams santykiams: principai ir praktika // Juristas. 2005, Nr.1(16).
19. Šatas J. Prievolių teisinis reguliavimas vidaus ir tarptautinėje komercijoje. Mokomoji knyga. Kaunas: Technologija, 1999.
20. Šatas J. Tarptautiniai atsiskaitymai. Teisiniai pagrindai ir praktika. Vilnius: Eugrimas, 2006.
21. Vasarienė D. Civilinė teisė. Paskaitų ciklas. Vilnius: Vilniaus vadybos kolegija, 2002.
22. Vitkevičius P., Vėlyvis S., Mikelėnas V. ir kt. Civilinė teisė: vadovėlis. Kaunas: Vijusta, 1997.
23. Žeruolis J., Vėlyvis S., Vitkevičius P. ir kt. Tarybinė civilinė teisė. Vilnius: Mintis, 1975.

24. Белов В. А. Поручительство: опыт теоретической конструкции и обобщения арбитражной практики. Москва: ЮрИнфоР, 1998.
25. Брагинский М. И., Витрянский В. В. Договорное право: общие положения. Москва: Статут, 2009. Кн. 1.
26. Гарсиа Гарридо М. Х. Римское частное право: казусы, иски, институты / перевод с испанского, отв. ред. Л. Л. Кофанов. Москва: Статут, 2005.
27. Гомола А. И. Гражданское право. Москва: Академия, 2003.
28. Гонгало Б. М. Обеспечение исполнения обязательств. Москва: Спарк, 1999.
29. Гражданское и торговое право зарубежных стран / отв. ред. Васильев Е. А., Комаров А. С. Москва: Международные отношения, 2004. Т.1.
30. Гражданское и торговое право зарубежных стран: учебное пособие / под ред. Васильев Е. А., Комаров А. С. Москва: Международный центр финансово-экономического развития. 2004.
31. Гражданское и торговое право капиталистических государств: учебник / отв. ред. Васильев Е. А. Москва: Международные отношения, 1993.
32. Гражданское право: обязательное право / отв. ред. Суханов Е. А. Москва: Волтерс Клувер. 2007. Т.3.
33. Гражданское право: учебник / под ред. Гришаева С.П. Москва: Юрист. 2000.
34. Гражданское право: учебник / под ред. Калпина А.Г., Масляева А. И. Москва: Юрист, 2000.
35. Гражданское право России: учебник / под. ред. Цыбуленко З. И. Москва: Юрист, 2000.
36. Гуев А. Н. Гражданское право: учебник. Москва: ИНФРА-М. 2003.
37. Иоффе О. С. Избранные труды. Обязательное право. Санкт Петербург: Юридический центр Пресс, 2004. Т.3.
38. Кавелин К. Д. Избранные произведения по гражданскому праву. Москва: Центр ЮрИнфоР, 2003.
39. Латынцев А.В. Обеспечение исполнения договорных обязательств. Москва: Лекс книга, 2002.
40. Мозолин В. П., Масляев А. И. Гражданское право: учебник. Москва: Юристь, 2007.
41. Новицкий И. Б. Избранные труды по гражданскому праву. Москва: Статут, 2006. Т.2.
42. Победоносцев К. П. Курс гражданского права. Москва: Зеркало, 2003. Т.3.
43. Римское частное право: учебник / под ред. Новицкий И. Б., Перетерский И. С. Москва: Юриспруденция, 2008.

44. Сарбаш С.В. Исполнение долгового обязательства. Москва: Статут, 2005.
45. Солдаткина Е. Чем опасен кредит "на поруки"
http://www.creditdeposit.com.ua/tovari_kredit/soveti/СЧем-опасен-кредит-на-poruki/default.aspx, prisijungimo laikas 2012-02-26.
46. Шершеневич Г. Ф. Учебник русского гражданского права. Москва: Статут, 2005. Т.2.

Teismų praktika

1. LAT CBS 2012 m. kovo 15 d. nutartis civilinėje byloje T. K. v. V. S., Z. Š., Nr. 3K-3-97/2012.
2. LAT CBS plenarinės sesijos 2011 m. gruodžio 29 d. nutarimas civilinėje byloje AB „DNB“ bankas v. A. J. ir S. J., Nr. 3K-P-537/2011.
3. LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. gruodžio 14 d. nutarimas civilinėje byloje UAB „Baltijos grupė“ v. UAB „Koralita“, Nr. 3K-3-500/2011.
4. LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. spalio 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos draudimas“ v. J. B., A. B., R. Š., Nr. 3K-3-392/2011.
5. LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 30 d. nutartis civilinėje byloje AB DnB NORD bankas v. V. P. ir A. P., Nr. 3K-3-257/2011.
6. LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 17 d. nutartis civilinėje byloje DnB NORD bankas v. V. B., V. V., A. V., Nr. 3K-3-245/2011.
7. LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. gegužės 3 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. UAB „Gintarinė nafta“ ir G. L., Nr. 3K-3-221/2011.
8. LAT CBS išplėstinės teisėjų kolegijos 2011 m. balandžio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. G. D., R. D., Nr. 3K-7-61/2011.
9. LAT CBS teisėjų kolegijos 2011 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Avižienių projektai“ v. asociacija „Ekologinės statybos“, UAB „Interpro investicija“, A. D., Nr. 3K-3-145/2011.
10. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. R.K., D.K., Nr. 3K-7-364/2010.
11. LAT CBS teisėjų kolegijos 2010 m. balandžio 16 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Žaliasis tiltas“ v. Danske Bank A/S Lietuvos filialas, Nr. 3K-7-168/2010.
12. LAT CBS teisėjų kolegijos 2009 m. gegužės 18 d. nutartis civilinėje byloje AB „Swedbank“ v. P. B., D. B., Nr. 3K-7-229/2009.
13. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. lapkričio 4 d. nutartis civilinėje byloje AB bankas „Hansabankas“ v. M. D., Nr. 3K-3-553/2008.

14. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. rugsėjo 29 d. nutartis civilinėje byloje bankrutuojanti UAB „Optimalūs finansai“ v. G. P., Nr. 3K-3-428/2008.
15. LAT CBS teisėjų kolegijos 2008 m. liepos 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „Vilniaus autobusai“ v. UAB DK „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-320/2008.
16. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. lapkričio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB banko „NORD/LB Lietuva“ v. R. K., Nr. 3K-3-508/2007.
17. LAT teisėjų kolegijos 2007 m. spalio 31 d. nutartis civilinėje byloje E. P. v. BUAB „Mocionas“, AB Ūkio bankas, Klaipėdos miesto 1-ojo notarų biuro notarė A. K., Nr. 3K-3-474/2007.
18. LAT teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje pareiškėjas UAB „Penki kontinentai“, suinteresuotas asmuo UAB „Kriptonika“, Nr. 3K-3-183/2007.
19. LAT CBS teisėjų kolegijos 2007 m. balandžio 20 d. nutartis civilinėje byloje VŠĮ „Centrinė projektų valdymo agentūra“ v. UADB „Industrijos garantas“, Nr. 3K-3-172/2007.
20. LAT CBS teisėjų kolegijos 2006 m. spalio 30 d. nutartis civilinėje byloje AB banko „NORD/LB Lietuva“ v. R. K., Nr. 3K-3-428/2006.
21. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. spalio 10 d. nutartis civilinėje byloje AB „Lietuvos draudimas“ v. UAB „ERGO Lietuva“, UAB DK „Lindra“, Nr. 3K-3-460/2005.
22. LAT CBS teisėjų kolegijos 2005 m. birželio 27 d. nutartis civilinėje byloje UAB „NCC Statyba“ v. UAB „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-346/2005.
23. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. lapkričio 22 d. nutartis civilinėje byloje UADB „Lavisos garantas“ v. V. B. PĮ, R. L. IĮ, D. L., Nr. 3K-3-620/2004.
24. LAT CBS teisėjų kolegijos 2004 m. vasario 4 d. nutartis civilinėje byloje UAB „NCC Statyba“ v. UAB DK „Lindra“, Nr. 3K-3-99/2004.
25. LAT CBS teisėjų kolegijos 2003 m. kovo 5 d. nutartis civilinėje byloje A. Sabučio įm. v. Valstybinio socialinio draudimo fondo valdybos Kauno skyrius, Nr. 3K-3-311/2003.
26. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. kovo 29 d. nutartis civilinėje byloje UAB DK „Hermis-draudimas“ v. Klaipėdos teritorinė muitinė, Nr. 3K-7-180/2001.
27. LAT CBS teisėjų kolegijos 2001 m. vasario 21 d. nutartis civilinėje byloje AB „Turto bankas“ v. AB „Dvarčionių keramika“ ir UAB „Lautuva“, Nr. 3K-3-216/2001.
28. LAT CBS teisėjų kolegijos 2000 m. lapkričio 15 d. nutartis civilinėje byloje AB „Joniškio statyba“ v. AB „Turto bankas“ ir UAB „Baitas“, Nr. 3K-3-1195/2000.
29. LAT Teisėjų Senato 1998 m. gruodžio 22 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus teisėjų kolegijos 1998 m. rugsėjo 9 d. nutarties, kuria išaiškinta, kaip taikyti Lietuvos Respublikos CK 194 str. 2 d., aprobavimo“, Nr. 11.

30. LAT Senato 1995 m. gruodžio 20 d. nutarimas „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas, kuriose paskolos sutarčių įvykdymas užtikrintas įkeitimo, laidavimo bei garantijos sutartimis, apibendrinimo rezultatų”, Nr. 18.
31. LAT CBS 1995 m. gruodžio 20 d. apžvalga „Dėl įstatymų taikymo teismų praktikoje nagrinėjant civilines bylas, kuriose paskolos sutarčių įvykdymas užtikrintas įkeitimo, laidavimo bei garantijos sutartimis”, Nr. A2-3.
32. Lietuvos apeliacinio teismo 2009 m. lapkričio 16 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublikos aplinkos ministerija v. UAB „Dormeka“, Nr. 3K-3-512/2009.
33. Kauno apygardos teismo 2010 m. gruodžio 9 d. sprendimas civilinėje byloje UAB „Kautra“ v. UAB „Eintrijus“, UAB „Kauno Eintrijus“, Nr. 2A-1965-605/2010.
34. Kauno apygardos teismo 2010 m. kovo 22 d. sprendimas civilinėje byloje bankrutavusi UAB „Dožas“ v. Lietuvos nacionalinė vežėjų automobiliais asociacija „Linava“, AB „SEB“ bankas, Nr. 2-973-109/2010.

SANTRAUKA

Laidavimas ir garantija: atribojimo problema

Civilinės apyvartos dalyviams, norintiems apsaugoti savo teises LR CK įtvirtina visą spektrą prievolių įvykdymo užtikrinimo priemonių. Vieni iš jų - tai laidavimas ir garantija, kai užtikrinti prievolę pasiryžta, nesusijęs su pagrindine prievole, finansiškai pajėgus trečiasis asmuo. Kreditorius, norintis pasirinkti prievolės įvykdymo būdą tarp šių institutų, turi sugebėti atskirti šias priemones, nes kiekviena iš jų turi savo privalumų ir trūkumų. Deja, bet atsižvelgiant į panašų šių institutų reguliavimą, padaryti tai sudėtinga. Magistro baigiamasis darbas skirtas LR CK įtvirtintų laidavimo ir garantijos institutų tarpusavio santykių paieškai, jų skirtumų analizei.

Darbo pradžioje pateikiama laidavimo ir garantijos atsiradimo LR CK ištakos, šių institutų vystymosi genezė. Antroje ir trečioje darbo dalyje analizuojami laidavimo ir garantijos bruožai, aiškinamos šios institutus reglamentuojančios teisės normos, apžvelgiamas jų taikymas Lietuvos Aukščiausiojo Teismo praktikoje, išskiriami probleminiai reglamentavimo aspektai. Bandoma išaiškinti sąlyginės ir nepriklausomos garantijos ypatumus, jų skirtumus. Galiausiai bandoma nustatyti skiriamuosius laidavimo ir garantijos bruožus, probleminius atribojimo aspektus, išsiaiškinti, kuris iš šių institutų yra patikimesnis ir geresnis prievolių užtikrinimo būdas. Siekiant visapusiškos nagrinėjamų klausimų analizės, darbe nagrinėjami tiek Lietuvos, tiek užsienio teisės aktai, teisės mokslininkų darbai bei teismų praktika.

Darbas atskleidžia probleminius laidavimo ir garantijos reglamentavimo aspektus, šių prievolių įvykdymo priemonių atribojimo problemas ir niuansus.

Šio darbo pradžioje kelta hipotezė, kad LR CK įtvirtinto garantijos ir laidavimo teisinio reguliavimo netobulumas lemia laidavimo ir garantijos atskyrimo bei jų tarpusavio santykio nustatymo problemas, pasitvirtino iš dalies. Jeigu sandoryje įtvirtintos tipinės šių institutų normos, tai laidavimo ir garantijos atribojimas nėra toks problematinis, sunkumai atskiriant atsiranda tuomet, kai susitariama dėl kitokių, nei nustato LR CK, taisyklių.

Magistro baigiamojo darbo pabaigoje pateikiamos išvados. Darbo apimtis - 58 lapai.

Pagrindinės sąvokos: prievolių įvykdymo užtikrinimo būdai, laidavimas, sąlyginė garantija, nepriklausoma garantija, kreditoriaus apsaugos priemonės.

SUMMARY

Sureties and guarantees: the problem of separation

For the participants of civil relations that want to protect their rights, a Civil Code of the Republic of Lithuania offers a wide scope of measures for ensuring implementation of obligations. One of them is sureties and guaranties, when a financially able third person, unrelated with the main obligation. A creditor who wants to choose a way of implementing an obligation, needs to see differences between the abovementioned two instruments and see their advantages and disadvantages. Unfortunately, regulation of them two instruments makes it hard to see a reasonable difference between them. The following Master's work is dedicated to find relations between sureties and guaranties, also to find their differences during analysis.

In the beginning of this work the beginning and emergence of sureties and guaranties in the Civil Code of the Republic of Lithuania are discussed, and a genesis of their progress of development. The second part and the third part include features of sureties and guaranties, legal acts and norms that regulate the abovementioned institutes are analysed, their implementation in the practice of the Supreme Court of Lithuania is analysed and problematic aspects are analysed. Differences between conditional and independent guarantees are analysed. Finally distinctive features of sureties and guaranties are being analysed, problematic aspects of their separation and also it is analysed which of the institutes is a better way of ensuring obligations. As an author seeks for an overall analysis of the questions raised in the work, work includes not only Lithuanian, but also international legal acts, legal scientists' works and legal practice.

Work reveals problematic aspects of regulation of sureties and guaranties, their differentiation problems.

Hypothesis that was raised in the beginning of this master work was proved partially, as in some cases differentiation of the two institutes is not complex. Complexity in differentiating them two begins when other legal acts, except for Civil Code of the Republic of Lithuania are agreed to be used in the process.

End of this master work includes findings. This master work consists of 58 pages.

Main terms: ways of implementing obligations, sureties, conditional guarantee, independent guarantee, creditor's security measures.